

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Skälig levnadsnivå eller goda levnadsvillkor?

En vinjettstudie om bedömningar av bistånd enligt SoL och insatser enligt LSS i
Göteborg

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Andrea Mårtensson & Micael Marcussen

Handledare: Manuela Sjöström

Abstract

Titel: Skälig levnadsnivå eller goda levnadsvillkor? En vinjettstudie om bedömningar av bistånd enligt SoL och insatser enligt LSS i Göteborg

Författare: Andrea Mårtensson och Micael Marcussen

Typ av arbete: C-uppsats (15p)

Handledare: Manuela Sjöström

Program: Socionomprogrammet, Göteborgs universitet

Datum: December 2008

Nyckelord: Skälig levnadsnivå, goda levnadsvillkor, biståndsbedömning

Syftet med vår undersökning var att undersöka vilka skillnader i biståndets/insatsens omfattning begreppen *skälig levnadsnivå* och *goda levnadsvillkor* medför vid bedömning enligt Socialtjänstlagen (SoL) respektive Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) i Göteborg. Syftet var att undersöka hur dessa begrepp påverkar bedömningen av insatserna ledsagning och kontaktperson vid likvärdig problematik. Studien byggde på två hypoteser; (1) det är mer troligt att en och samma insats blir beviljad när man söker via LSS än när man söker via SoL och (2) beviljade insatser enligt LSS blir mer omfattande än beviljat bistånd enligt SoL. Respondenterna var tio handläggare som arbetar med biståndsbedömningar enligt SoL och/eller LSS för funktionshindrade från nio olika stadsdelar i Göteborg. Studien genomfördes i form av en vinjettundersökning. Resultatet av undersökningen visade att det inte var mer troligt att en och samma insats blev beviljad när den söktes via LSS än när den söktes via SoL. Undersökningen visade dock att det fanns skillnad i vilken omfattning insatsen ledsagar-service blev beviljad vid jämförelse mellan SoL och LSS, medan det inte fanns någon tydlig skillnad för insatsen kontaktperson. Avslutningsvis diskuterades studiens brister och förtjänster samt intressanta frågor för vidare forskning.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Problemformulering	2
Förförståelse	2
Syfte, frågeställningar och hypoteser	2
Definition av insatser	3
<i>Ledsagare</i>	3
<i>Kontaktperson</i>	3
Introduktion till lagarna.....	3
Socialtjänstlagen (SoL)	4
Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).....	4
Metod	6
Vinjett som metod	6
Avgränsningar	6
Urval.....	7
Tillvägagångssätt.....	7
Instrument.....	8
Reliabilitet	8
Validitet.....	9
<i>Intern validitet</i>	9
<i>Extern validitet</i>	9
Analysmetod.....	11
Etiska överväganden	11
Metoddiskussion.....	12
Teori	14
SoL	14
<i>Rätten till bistånd</i>	15
LSS	16
<i>Rätten till insatser</i>	17
Skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor	17
Riktlinjer för Göteborgs Stad	18
Resultat	20
Bortfall	20
Respondenter.....	20
Bearbetning	20
Resultat och analys.....	20
Resultatdiskussion.....	26
Slutdiskussion	28
Litteratur	30
Bilagor	

Inledning

Första gången vi kom i kontakt med begreppen *skälig levnadsnivå* och *goda levnadsvillkor* var då vi läste juridikkursen under andra terminen på socionomprogrammet vid Göteborgs universitet. Båda begreppen är tänkta att fungera som riktlinjer för hur ansökan om bistånd och insatser ska bedömas och i vilken omfattning detta ska ges. Socialtjänstlagen (SoL) bedömer ansökan om bistånd utifrån målet att individen ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) ska genom insatserna tillförsäkra individen goda levnadsvillkor. Dessa begrepp har sedan återkommit under utbildningen och det har flera gånger uppstått diskussioner om hur dessa begrepp ska tolkas och förstås. Inte heller i lagarna förekommer några klara definitioner eller riktlinjer för hur begreppen ska tillämpas.

Då det saknas klara definitioner av begreppen, hur vet man då hur dessa tolkas? Ett sätt att skapa sig en uppfattning om vilken nivå bistånd och insatser ska utgå ifrån, för att nå upp till respektive lags målsättning, är att se på begreppens språkliga betydelse.

Ordet *skälig* kan, enligt Svenska Akademiens ordlista (2006), kopplas till förnuft och förstånd. Skäligt kan sägas vara det som är likvärdig med den allmänna uppfattningen om vad som är lämpligt.

Ordet *god* används i allmänhet i betydelsen *tillfredsställande, bra, förträfflig*. Gradförhøjningsformer till god är bättre, bäst, även om man i vardagligt tal ofta använder godare, godast (a.a.).

Ett annat sätt att få en fördjupad förståelse för de båda orden och deras innebörd är att titta på de synonymer som finns till respektive ord. I Stora Synonymordboken (Strömberg, 1994) ges följande synonymer:

Skälig; billig, rättvis, befogad, berättigad, rimlig, resonlig, hovsam, lagom, måttlig, resonabel, moderat, tillräcklig, förnuftig, giltig, adekvat

God; (6) bra, utmärkt, värdefull, riktig, oklanderlig, felfri, solid, gedigen, äkta, rejäl, förträfflig, förstklassig, prima, (9) förmånlig, fördelaktig, gynnsam, fin, inbringande, inkomstbringande, lukrativ, säker, (10) betydlig, betydande, riklig, rågad, redig, ansenlig, rundlig, styv

De båda orden har som synes stora skillnader i språklig betydelse, där ordet *god* har en mer positiv innebörd än ordet *skälig*. I allmänna ordalag skulle man därför kunna säga att goda livsvillkor är "bättre" än skälig levnadsnivå. Man skulle därför också kunna tänka sig att bedömningar enligt LSS, som utgår ifrån goda levnadsvillkor, ger mer omfattande insatser än bedömningar enligt SoL, som utgår ifrån skälig levnadsnivå, och därmed också en högre levnadsstandard.

Personligen upplever vi SoLs målsättning om skälig levnadsnivå som betydligt mer basal än målsättningen för LSS, det vill säga att tillförsäkra individen goda levnadsvillkor. Vi tänker oss att SoL endast tillgodoser de viktigaste behoven, medan man genom LSS även kan få det där "lilla extra" som ger ett verkligt bra liv. Detta bekräftas även bland annat i statliga utredningar (SOU 2008:77).

Ett resultat av detta, tror vi, är att i de fall en insats kan sökas enligt både SoL och LSS så är det lättare att få den beviljad om den söks via LSS. Vi har också en föreställning om att en insats som blir beviljad enligt LSS blir mer omfattande än samma form av bistånd som beviljas enligt SoL. Detta är grunden till varför vi valt att göra den här studien.

Problemformulering

Det finns två lagrum som reglerar funktionshindrades rätt till hjälp och stöd; *Socialtjänstlagen (SoL)* och *Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)*.

Bergstrand (2005) skriver att LSS är ”mer förmånlig för personkretsen” (s. 9) och därför är den lag som i första hand ska tas i beaktande då det gäller biståndsfrågor där flera lagar kan vara tillämpliga. Det är dock viktigt att poängtera det som anges i 4 § LSS, nämligen att ”Denna lag innebär ingen inskränkning i de rättigheter som den enskilde kan ha enligt någon annan lag”. Det vill säga att den enskilde i vissa situationer kan ha behov av och rätt till insatser och/eller bistånd enligt flera lagar på samma gång. Bergstrand (a.a.) menar då att den sökandes egen vilja bör styra valet för vilken lag som ska tillämpas.

Med detta i åtanke är det viktigt att vara medveten om respektive lags målsättning och syften. LSS har som målsättning att tillförsäkra individen goda levnadsvillkor, medan målsättningen för SoL är att tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå.

Problemet som vi ser det är att, utifrån begreppen skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor så skulle en och samma ansökan kunna generera helt olika bedömningar beroende på vilket lagrum man utgår ifrån. Två olika individer med likvärdig problematik skulle därmed också kunna få två helt skilda bedömningar ifråga om insatsens eller biståndets omfattning beroende på enligt vilket lagrum de ansöker om stöd och hjälp.

Förförståelse

Att vi båda är studenter på socionomprogrammet har med största sannolikhet påverkat vår förståelse av och syn på sociala frågor. Genom utbildningen har vi fått ett inifrånperspektiv på det sociala arbetet, vi har fått en inblick i utredningsprocessen och kunskap om de lagar och regler som berör det sociala arbetet, till skillnad från någon som inte läst socionomprogrammet.

Den språkliga betydelsen av begreppen skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor ger också en typ av förförståelse. Orden skälig och god är en del av det svenska språket och därmed en naturlig del av vårt vardagliga tal. Hur vi förstår dessa ord påverkar hur vi tolkar begreppen skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor.

I kommunikationen med andra använder vi oss av symboler, såsom till exempel ord (Egidius, 1997, s. 531). En förutsättning för att vi ska kunna uppfatta dessa symboler är att vi lägger samma innebörd i dem som vår omgivning, det vill säga att vi har en gemensam förståelse för symbolernas betydelse. Denna gemensamma förståelse är något som växer fram och som vi lär oss i samspelet med andra människor. Detta innebär att vi redan har en inlärd uppfattning om vad olika ord betyder. I vårt fall har vi därmed sedan tidigare en bild av vad orden god och skälig betyder för oss, det vill säga att vi uppfattar god som mer positivt än skälig.

Då det inte finns några klara definitioner av de juridiska begreppen goda levnadsvillkor och skälig levnadsnivå får kanske vår språkliga förståelse av orden god och skälig en ännu större inverkan på hur vi tolkar goda levnadsvillkor och skälig levnadsnivå.

Syfte, frågeställningar och hypoteser

Syftet med studien är att undersöka vilka skillnader i biståndets/insatsens omfattning begreppen *skälig levnadsnivå* och *goda levnadsvillkor* medför vid bedömning enligt SoL respektive LSS i Göteborg. Syftet är att undersöka hur dessa begrepp påverkar bedömningen av insatserna ledsagning och kontaktperson vid likvärdig problematik.

Utifrån studiens syfte har vi formulerat följande frågeställningar:

1. Är det mer troligt att en och samma insats blir beviljad om man söker den via LSS än om man söker den via SoL?

2. Blir man beviljad större antal timmar med ledsagning då man söker via LSS än då man söker via SoL?
3. Blir man beviljad större antal timmar med kontaktperson då man söker via LSS än då man söker via SoL?

Utifrån vår förförståelse har vi dessutom formulerat följande hypoteser:

1. Det är mer troligt att en och samma insats blir beviljad när man söker via LSS än när man söker via SoL.
2. Beviljade insatser enligt LSS blir mer omfattande än beviljat bistånd enligt SoL.

Definition av insatser

Ledsagare

Insatsen *ledsagarservice* utvecklades från början som ett stöd till synskadade personer, men har efterhand även kommit att ges till personer med andra former av funktionsnedsättningar (Grunewald & Leczinsky, 2008). Denna stödform är tänkt att fungera som ett stöd för att individen ska kunna fungera och vara delaktig i samhället samt att ha kontakter med andra (Bergstrand, 2005). Insatsen ska enligt lagen, LSS, utformas individuellt utefter den enskildes behov och ska främja individens sociala liv. Detta kan till exempel innefatta deltagande i fritidsaktiviteter, besöka vänner och bekanta (a.a.).

Den 1 oktober 2007 omfattades knappt 9 700 personer i Sverige av insatsen ledsagarservice (Socialstyrelsen, 2008).

Kontaktperson

Insatsen *kontaktperson* bör, enligt prop. 1992/93:159, ses mer som ett personligt, icke-professionellt stöd. Insatsen har en social prägel och ska ge den enskilde ett socialt stöd. Insatsen syftar till att bryta eventuell social isolering samt främja individens självständighet (SOU 2008:77). Insatsen kan se olika ut för olika individer beroende på vilka behov som föreligger. Det kan till exempel handla om att ha någon som följer personen ifråga till och från olika aktiviteter och eventuellt också deltar under aktiviteten. Andra kanske är mer beroende av ett socialt stöd, att ha någon att regelbundet prata och umgås med (a.a.).

Utförandet av insatsen sker av personer med intresse för att engagera sig för andra människor och kräver inga specifika yrkeskunskaper eller kompetenser. Vid val av kontaktperson bör den sökandes önskemål vara avgörande (Bergstrand, 2005).

Den 1 oktober 2007 omfattades cirka 18 000 personer i Sverige av insatsen kontaktperson (Socialstyrelsen, 2008).

Introduktion till lagarna

Funktionshindrades rätt till stöd och hjälp regleras genom två olika lagrum; *Socialtjänstlagen (SoL)* och *Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)*.

LSS tillkom som ett komplement till SoL och syftar att säkerställa att personer med funktionsnedsättningar får det stöd och den service de har rätt till (SOU 2007:11). Detta stöd var de visserligen även tidigare berättigade till enligt SoL, men då personer med svåra funktionshinder i många avseenden är en svag grupp i samhället och ofta har svårt att hävda sin rätt,

ansågs det berättigat att stärka deras rättigheter genom en särskild lag, det vill säga LSS (a.a.). Här nedan följer en kort introduktion till de båda lagarna.

Socialtjänstlagen (SoL)

Dagens Socialtjänstlag (2001:453) grundar sig på den socialtjänstlag som infördes den 1 januari 1982. Den gamla lagen (1980:620) uppkom som ett resultat av den socialutredning som tillsatts över tio år tidigare och som avslutades med ett slutbetänkande 1977 (Fahlberg & Magnusson, 2002). Betydelsefulla ändringar i den gamla socialtjänstlagen tas upp i prop. 1996/97:124 (Ändring i socialtjänstlagen) medan motiveringen till den nya lagen redovisas i prop. 2000/01:80 där det bland annat framförs att den nya lagen är indelad i kapitel samt språkligt moderniserad i förhållande till den tidigare. Den nya Socialtjänstlagen (SoL) togs i bruk den 1 januari 2002.

SoL har karaktären av en ramlag, vilket innebär att många av reglerna i lagen inte är närmare preciserade utan istället är ganska allmänna i sin utformning (Svensson, 2000). Socialtjänstens verksamhet regleras genom Socialtjänstlag (2001:453). Målet för verksamheten anges i lagens portalparagraf vilken lyder enligt följande:

1 kap. 1§

Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlikhet i levnadsvillkor,
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Socialtjänstens uppgift är att arbeta för att säkra medborgarnas sociala och ekonomiska trygghet (Fahlberg & Magnusson, 2002). Den ekonomiska tryggheten avser främst försörjningsstöd vid inkomstbortfall. Den sociala tryggheten kan säkras genom ingripanden vid sociala missförhållanden, men även genom insatser i form av service som till exempel barn- och äldreomsorg (a.a.).

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) infördes den 1 januari 1994. Samtidigt infördes också Lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS), som är nära knuten till LSS. Denna lag, LASS, faller dock utanför denna undersökning och kommer därför inte att beröras vidare här.

Att en individ har ett funktionshinder innebär inte att denne automatiskt har rätt till insatser enligt LSS, det krävs också att den enskilde tillhör någon av de tre personkretsar som omnämns i lagen. Vilka personer som omfattas av lagen anges i lagens portalparagraf. Portalparagrafen för LSS (1993:387) lyder enligt följande:

1§

Denna lag innehåller bestämmelser om insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer

1. med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd

2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

LSS ersatte vid införandet 1985 års Omsorgslag (OL). OL, eller lag (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, reglerade omsorg till psykiskt utvecklingsstörda, vilket kan sägas motsvara personer som tillhör personkrets 1 och 2 enligt LSS. Personkrets 3 är med andra ord ett tillägg som tillkommit i LSS (Svensson, 2000).

Insatser enligt LSS ska bygga på frivillighet och beslut om insatser kan därför, enligt 8 § LSS, endast ske efter att individen själv ansökt om detta. Det finns dock vissa undantag från denna regel vilket också framgår av denna paragraf, till exempel om den sökande är yngre än 15 år eller uppenbart saknar förmåga att själv ta ställning i frågan (Bergstrand, 2005).

LSS har dock vissa begränsningar för vilken typ av stöd som kan beviljas med stöd av denna lag. De insatser som kan sökas med stöd av LSS regleras i 9 §.

9§

Insatserna för särskilt stöd och särskild service är

1. rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder,
2. biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del av behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt lagen (1993:389) om assistansersättning,
3. ledsagarservice,
4. biträde av kontaktperson,
5. avlösarservice i hemmet,
6. korttidsvistelse utanför det egna hemmet,
7. korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov,
8. boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdom som behöver bo utanför föräldrahemmet,
9. bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna,
10. daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig.

Det kan även vara viktigt att känna till att tillhörighet till personkrets 3, enligt 7 § LSS, endast ger rätt till insatser enligt 9 § 1–9. Personer som tillhör personkrets 1–2 har, under förutsättning att de uppfyller övriga krav, även rätt till insats i form av daglig verksamhet (Bergstrand, 2005).

Enligt Socialstyrelsen (2008) går det inte att ge en exakt siffra för hur många individer som har stöd enligt LSS. Den 1 oktober 2007 var dock antalet redovisade insatser enligt LSS i Sverige cirka 108 000, varav cirka 87 % omfattade personer tillhörande personkrets 1.

Metod

Vinjett som metod

En vinjettstudie syftar till att undersöka hur människor bedömer olika situationer. En sådan studie går i korthet ut på att respondenterna får ta del av en eller flera hypotetiska situationer där de sedan ombeds besvara frågor utifrån den specifika berättelsen samt beskriva hur de reagerar på och bedömer situationen (Soydan, 2005). En vinjett är med andra ord en kort påhittad historia som innehåller olika faktorer eller variabler som forskaren anser är betydelsefulla när det gäller att bedöma en specifik situation. För att kunna ge en tillförlitlig bild av individens bedömning bör vinjetten vara så tydlig och realistisk som möjligt (Jergeby, 1999). Vid val av variabler i vinjetten kan det vara av betydelse att fundera över vilket som är det verkliga målet med undersökningen; är det *innehållet* i vinjetten och hur det påverkar bedömningarna som är i fokus eller strävar man endast efter att *kategorisera* respondenter utifrån deras bedömningar? I de fall man vill undersöka hur beskrivningen av situationen påverkar bedömningarna, så blir valet av värden och variabler viktigare än om kategorisering är det primära målet (Jergeby, 1999). Vinjettmetoden kan sägas ge god grund för jämförelser då samtliga respondenters bedömningar utgår ifrån samma situation. På detta sätt kan man också minimera risken att försöksledaren indirekt påverkar resultatet (Östberg, Wählander & Milton, 2000).

Denna metod gör inte anspråk på att förklara exakt hur individen gör sina bedömningar eftersom bedömningarna kan variera mellan olika tidpunkter och situationer. Den här typen av studie visar dock om det finns statistiska tendenser åt något håll (Jergeby, 1999).

Vinjettstudien har sitt ursprung i den kvantitativa kunskapssteorin, där kunskap bygger på siffror och statistiska analyser. Med tiden har man emellertid också börjat använda sig av öppna frågor och svarsalternativ, vilket har gett vinjettmetoden inslag även av den mer kvalitativa forskningstraditionen. Metoden kan med andra ord varken beskrivas som en renodlat kvantitativ eller kvalitativ metod (a.a.).

”...vinjettmetoden kan beskrivas som en metod inom ett medelvägsepistemologiskt synsätt, dvs den är inte extremt positivistiskt inriktad på objektivitet och lagbundenhet och tillhör inte heller en fenomenologisk/hermeneutisk tradition där verkligheten ska beskrivas i sin naturliga form ur subjektiva utsagor.” (Jergeby, 1999, s 22)

Istället får studiens syfte och frågeställningar samt antalet deltagare eller respondenter avgöra vilken ansats som är lämplig och vinjetten utformas därefter. Ett syfte som kräver en kvantitativ ansats medför att vinjetten kommer att åtföljas av fasta svarsalternativ. En mer kvalitativ frågeställning vinner snarare på att svarsalternativet är helt öppet eller att det i alla fall finns möjligheter för respondenten att motivera och reflektera över svaret (a.a.).

Avgränsningar

Målpopulationen för vår undersökning (Elofsson, 2005) var handläggare som arbetar med biståndsbedömningar enligt SoL samt LSS för funktionshindrade. Då det inte var praktiskt möjligt för oss att undersöka hela denna grupp begränsade vi oss till handläggare inom Göteborgs Stad, vilket blev vår rampopulation. Då det, på grund av den begränsade tid och de begränsade resurser vi hade för vår studie, inte var möjligt att tillfråga alla handläggare i Göteborg valde vi att göra ett urval utifrån denna grupp.

Urval

För att få ett representativt urval, och för att i högre utsträckning kunna generalisera resultatet av en undersökning, är det vanligt att man använder sig av ett *slumpmässigt* urval. Detta innebär att alla har en lika stor möjlighet att bli utvald och att man därmed minimerar risken för att slumpfaktorer påverkar resultatet. Ju större urvalet är desto mindre blir också denna risk (Wedin & Sandell, 1995). Då vi hade begränsat med tid och resurser valde vi dock, av bekvämlighetsskäl, att inte använda oss av denna typ av urval eftersom vi ansåg att risken för ett stort bortfall var alltför hög. Detta på grund av att det dels skulle vara svårt att hinna komma i kontakt med de slumpmässigt utvalda respondenterna samt att många kanske inte heller skulle vilja delta även om vi fick kontakt med dem.

I den här undersökningen har vi därför istället valt att använda oss av en strategisk urvalsmetod. Målet med ett strategiskt urval är att få med just de personer som man tror kan ge relevanta svar på de frågeställningar undersökningen är tänkt att besvara (Malterud, 1998). Syfte, frågeställningar och teoretiska utgångspunkter styr därför till stor del valet av respondenter.

I vårt fall föll det sig naturligt att använda oss av ett strategiskt urval. Syftet med vår undersökning var att ta reda på vilka skillnader som föreligger vid biståndsbedömningar enligt SoL respektive LSS. För få relevanta svar var det nödvändigt att tillfråga de professionella som faktiskt utför dessa bedömningar, det vill säga handläggare som arbetar med biståndsbedömningar enligt SoL och/eller LSS för funktionshindrade.

Göteborgs Stad består av 21 stadsdelar. Urvalet i den här undersökningen bestod av tio handläggare från nio olika stadsdelar i Göteborg.

Då vi gjorde vårt urval försökte vi ta hänsyn till befolkningssammansättningen inom de olika stadsdelarna för att få en så stor variation som möjligt. Vi har även försökt få en så jämn spridning som möjligt mellan de fyra olika regioner (Väster, Nordost, Centrum, Hisingen) som Göteborg är uppdelat i.

Detta då en alltför enhetlig grupp av respondenter, enligt Malterud (1998), kan medföra att man riskerar att missa små detaljer och nyansskillnader som skulle kunna ge nya infallsvinklar till materialet. En större mångfald i urvalet kan förenkla bedömningen av eventuella felmarginaler, då ett bredare material öppnar upp för möjligheten att upptäcka alternativa slutsatser och svar (a.a.).

Tillvägagångssätt

Vi började med att utforma den vinjett som vi sedan skulle låta handläggarna göra en bedömning av. För att kunna göra en jämförelse behövde vi ha ett fall som gick att bedöma både utifrån SoL och utifrån LSS. Vi utgick ifrån ett och samma fall och gjorde sedan vissa tillägg beroende på om vinjetten skulle bedömas utifrån SoL eller utifrån LSS (se Instrument, s 8). Vi lät sedan vår handledare, som har erfarenhet från fältet, gå igenom vinjetten för att försäkra oss om att vi fått med alla uppgifter som var nödvändiga för att det skulle vara möjligt att göra en realistisk bedömning utifrån det fingerade fallet.

Vi ringde sedan runt till olika stadsdelar i Göteborg. Vi började med att ringa växeln i den aktuella stadsdelen, där vi bad att få tala med enhetschefen för Funktionshinder/LSS. Vi valde att gå genom enhetscheferna då de har det övergripande personalansvaret. Vi fick antingen kontaktuppgifter till handläggare direkt av enhetschefen eller så tog de handläggare som var intresserade av att delta i undersökningen personligen kontakt med oss. Då kontakten med handläggarna var etablerad och de hade tackat ja till att delta i studien mailade vi ut vinjetten till respektive handläggare. Vi erbjöd oss att komma ut till respektive kontor och personligen överlämna vinjetten och presentera oss själva och vår undersökning. Detta blev dock inte aktuellt på något av kontoren utan vinjetterna skickades endast ut via mail.

I instruktionerna till handläggarna hade vi inte satt upp några ramar för när bedömningen av vinjetten skulle ske. Vi hade istället satt ett slutdatum då vi senast ville ha in svaren. Detta gav handläggarna cirka två veckors tid för att göra sin bedömning. En tanke med detta var att förenkla för handläggarna, men också för oss själva, då man med detta förfaringssätt inte behöver boka in bestämda tider som ska passa för alla involverade.

Vid utskicket av vinjetten bifogade vi även ett följebrev där vi kort presenterade oss själva och undersökningen (se bilaga 1). I följebrevet fanns även instruktioner för genomförande och kontaktuppgifter till både oss och vår handledare.

Fyra dagar innan sista svarsdatum skickades ett mail till de handläggare som ännu inte inkommit med sina svar för att upplysa dem om att svarstiden snart var slut. Sista svarsdatum inföll på en fredag och första vardagen därefter skickades en första påminnelse till de respondenter som fortfarande inte hade svarat. Efter denna påminnelse inkom större delen av de resterande svaren. Sex dagar efter sista svarsdatum skickades ytterligare en påminnelse i ett försök att få in även de sista svaren. Totalt fick vi in bedömningar från tio av tolv respondenter.

Instrument

Instrumentet som har använts i den här undersökningen är en egenkonstruerad vinjett, det vill säga en kort fallbeskrivning eller berättelse, som vi valt att kalla "Lisa, 26". Vinjetten beskriver en person, hennes funktionshinder och de problem dessa funktionshinder orsakar i den dagliga livsföringen samt de insatser hon söker.

Till vår hjälp vid utformandet av vinjetten hade vi vår handledare som läste igenom fallet och gav sina synpunkter utifrån sin erfarenhet som biståndshandläggare.

Då vårt syfte var att jämföra två olika lagrum, det vill säga SoL och LSS, så behövde vi två vinjetter som var och en var anpassade till respektive lagrum. För att kunna göra en jämförelse var det även mycket viktigt att vinjetterna var så lika som möjligt. Vi utgick därför ifrån ett och samma fall. Beskrivningen av situationen, problemet och de sökta insatserna är identiska i de båda vinjetterna, men vi lade i inledningen till vissa uppgifter för att vinjetterna skulle bli tillämpbara enligt respektive lagrum (se bilaga 2 & 3).

Reliabilitet

Reliabilitet kan sägas vara ett mått på i vilken utsträckning man kan lita på resultaten av en studie, det vill säga hur *tillförlitliga* svaren är (Malterud, 1998). En hög reliabilitet är beroende av att man kan minimera effekterna av både systematiska och slumpmässiga felkällor (Wedin & Sandell, 1995). När man ska analysera resultatet av en undersökning är det viktigt att känna till att systematiska och slumpmässiga fel får olika följder. Konsekvensen av slumpmässiga fel blir att det råder en osäkerhet ifråga om resultatet och de slutsatser man kan dra därav. De systematiska felen leder i sin tur till rena felaktigheter (a.a.).

En hög reliabilitet innebär att upprepade mätningar ger samma resultat, det vill säga att resultaten inte påverkas av slumpmässiga fel (Wedin & Sandell, 1995).

För att få en hög reliabilitet ska mätsituationerna med andra ord vara så identiska som möjligt. Alla faktorer i mätsituationen som kan påverka resultatet bör standardiseras (a.a.). De faktorer som kan påverka undersökningens tillförlitlighet är till exempel hur mätinstrumentet är utformat, försöksledare och respondenterna själva (Körner & Wahlgren, 1993). Ju mindre variationen mellan mätsituationerna är, desto mindre är också risken att slumpmässiga faktorer påverkar resultatet.

Vinjettmetoden anses, rätt tillämpad, ha en god reliabilitet då själva undersökningsinstrumentet, det vill säga vinjetten, är standardiserad (Jergerby, 1999).

Dock skulle man i vår undersökning kunna skönja en viss osäkerhet vad gäller reliabiliteten då vinjetterna för handläggning via SoL respektive LSS inte är identiska. Skillnaderna mellan de båda vinjetterna är emellertid små och handlar endast om små tillägg för att kunna tillämpas utifrån respektive lagrum. Vi tror därför inte att detta har påverkat resultatet.

Det bör emellertid påpekas att vi hade en relativt låg kontroll av hur undersökningssituationen faktiskt såg ut. Detta då utskicket av vinjetten skedde via mail och respondenterna sedan, under en tvåveckorsperiod, själva fick välja när det passade dem att göra sina bedömningar. Vi kan därmed bara anta att bedömningen av vinjetten skedde i deras normala arbetssituation och har därför liten kontroll över eventuella slumpfaktorer som kan ha påverkat respondenterna i deras bedömning av vinjetten.

Den direkta kontakten med respondenterna har varit mycket begränsad. Den påverkan som vi som försöksledare skulle kunna ha på respondenterna, och därmed också på resultatet, bör därför vara minimal.

Validitet

Hög validitet innebär att undersökningen verkligen mäter det den är avsedd att mäta. Man kan säga att det finns två typer av validitet; *intern*, eller inre, validitet och *extern*, eller yttre, validitet (Svenning, 2003). Svenning skriver att dessa båda begrepp ofta används synonymt och att det därför råder en begreppsförvirring angående hur validitet bäst bör definieras. Intern validitet kan dock enkelt uttryckt sägas handla om själva undersökningen och kopplingen mellan teori och empiri, medan extern validitet syftar på undersökningen i sin helhet.

Intern validitet

Intern validitet kan sägas vara ett mått på hur sannolika de slutsatser man dragit utifrån den aktuella undersökningen är. Begreppet intern validitet används ofta synonymt för både begreppet reliabilitet och begreppet validitet (Wedin & Sandell, 1995).

Svenning (2003) skriver att den inre validiteten har att göra med hur vi lägger upp undersökning, till exempel vilka man ställer sina frågor till, eller att man använder sig av rätt mätinstrument. Inre validitet innebär helt enkelt att man mäter det man avser att mäta.

Ett strategiskt urval är utformat för att ge en god inre validitet. Detta då respondenterna är särskilt utvalda för att de anses kunna ge relevanta svar på frågeställningarna i undersökningen (Malterud, 1998). Respondenterna i vår undersökning var handläggare som arbetar med biståndsbedömningar enligt SoL samt LSS för funktionshindrade. Syftet med vår undersökning var att undersöka vilka skillnader i biståndets/insatsens omfattning begreppen *skälig levnadsnivå* och *goda levnadsvillkor* medför vid bedömning enligt SoL respektive LSS. Av den anledningen hade vi valt ut just handläggare av denna typ av ärenden då vi ansåg att de var bäst lämpade för att kunna ge oss svar på våra frågeställningar.

Vinjettmotoden i sig har också visat sig vara en metod som ger god inre validitet då man kan vara förhållandevis säker på att deltagarna utgår ifrån samma referensmaterial i sina bedömningar (Jergerby, 1999), det vill säga att samtliga deltagare verkligen svarar på det man vill ha svar på.

Då både urvalsmetoden och undersökningsmetoden som vi använt oss av i vår studie är tillvägagångssätt som i sig ger en god intern validitet kan man säga att den interna validiteten i vår undersökning är förhållandevis hög.

Extern validitet

Extern validitet har att göra med i vilken mån resultaten av en studie kan generaliseras (Wedin & Sandell, 1995). Extern validitet är kanske främst relevant i rent kvantitativa studier, men då

vår undersökning har både kvalitativa och kvantitativa drag kan det vara av intresse att diskutera detta.

Generaliserbarheten hänger nära samman med urval av såväl deltagare i undersökningen som val av situation och andra omständigheter. Då forskare sällan har möjlighet att göra en totalundersökning av alla de förhållanden som rör den aktuella frågeställningen blir urval oftast oundvikliga och varje typ av urval leder till generaliseringsproblem. Enligt Wedin och Sandell (a.a.) finns det tre olika typer av generaliserbarhet som är viktiga att ta i beaktande; (1) generalisering av situationen, (2) generalisering av själva utförandet och (3) generalisering utifrån undersökningssituationen. En hög extern validitet innebär med andra ord att undersökningssituationen ska vara utformad på ett sådant sätt att deltagarnas svar skulle bli desamma även i en "normal" situation och att genomförandet av undersökningen ska kunna upprepas utan risk för att små förändringar ska påverka resultatet. Det är även av stor vikt att urvalet av deltagare är representativt för den grupp man vill undersöka.

Malterud (1998) skriver angående generaliserbarhetsbegreppet att det är alltför vittomfattande, forskningsresultat är i mycket få fall generaliserbara till alla människor i alla sammanhang. Ett bättre begrepp är, enligt Malterud, istället *tillämpningsmöjlighet* som i större utsträckning visar på de begränsningar forskningsresultaten kan ha vad gäller generalisering till andra kontexter än den där undersökningen genomförts.

Så gott som alla undersökningar skapar problem ifråga om generaliserbarhet eller möjlighet att tillämpa resultatet utifrån situationen (Wedin & Sandell, 1995). Det faktum att deltagarna är medvetna om att de medverkar i en undersökning kan leda till att de betar sig på ett annat sätt än de skulle ha gjort om det inte hade varit en undersökningssituation, till exempel att deltagarna svarar på det sätt de tror förväntas av dem. I sådana fall kan resultatet inte tillämpas på andra situationer än den faktiska undersökningssituationen (a.a.).

Då man ser till vår undersökning var tanken dock att undersökningssituationen skulle vara så lik handläggarnas vanliga arbetssituation som möjligt. Detta för att undvika att undersökningssituationen påverkade handläggarna och därmed eventuellt även bedömningarna. Det som i huvudsak skiljde undersökningssituationen från den normala arbetssituationen var att handläggarna inte hade någon möjlighet att föra en dialog med den enskilde.

Man skulle också kunna diskutera huruvida vårt urval är representativt för hela populationen. Det vanligaste sättet att försöka åstadkomma representativitet i urvalet är att använda sig av ett slumpmässigt urval (a.a.). Eftersom vårt urval kan ses som ett bekvämlighetsurval finns det vissa begränsningar för i vilken mån man kan tillämpa de resultat vi har kommit fram till i vår undersökning på biståndsbedömningar enligt SoL i förhållande till LSS bland handläggare i övriga Sverige.

Urvalet är visserligen inte optimalt för att uppnå representativitet i Göteborg. Man kan dock anta att handläggare inom ett och samma kontor kommer att göra likvärdiga bedömningar, då många ärenden diskuteras i grupp och då man ofta rådfrågar varandra när det uppstår osäkerhet. Då vi har en förhållandevis god spridning bland de olika stadsdelarna i Göteborg så skulle man möjligtvis, trots att urvalet inte är optimalt, kunna dra vissa slutsatser utifrån resultatet vad gäller biståndsbedömningar enligt SoL i förhållande till bedömningar enligt LSS inom Göteborgs Stad.

Det kan också finnas viss osäkerhet kopplad till metoden i sig. Jergeby (1999) skriver att den höga inre validiteten i vinjettmetoden dock kan ske på bekostnad av undersökningens generaliserbarhet, det vill säga resultatens tillämpningsmöjlighet. Detta har att göra med att respondenterna i vinjettundersökningen ställs inför en hypotetisk situation och därför kanske inte handlar på exakt samma sätt som de skulle ha gjort i en verklig situation. I vår studie tror vi dock inte att detta har så stor påverkan på resultatet, då handläggarna dagligen ställs inför liknande situationer. Till skillnad från en verklig situation har handläggarna dock inte kunnat

föra en dialog med den sökande, vilket möjligen kan ha inneburit vissa svårigheter vid bedömningen av fallet.

Sammanfattningsvis kan det finnas vissa brister i undersökningens externa validitet. Detta minskar dock inte trovärdigheten i själva analysen, utan har endast att göra med i vilken utsträckning resultatet kan generaliseras.

Analysmetod

Meningskategorisering och *meningskoncentrering* är två metoder som kortfattat kan beskrivas på följande sätt. Meningskategorisering (Kvale, 1997) innebär att materialet görs mer hanterbart genom att omfattande svar delas in i olika kategorier utefter specifika kriterier. Med hjälp av meningskoncentrering sammanfattas en längre text i ett fåtal mer koncisa meningar, där textens huvudsakliga betydelse lyfts fram (a.a.).

I analysen av det insamlade materialet använde vi oss i det här fallet främst av meningskategorisering som metod. Vi läste igenom utskriften av de inkomna svaren och försökte kategorisera de olika bedömningarna, till exempel utifrån om de sökta insatserna beviljades eller avslogs. Vi använde oss också till viss del av meningskoncentrering där längre resonemang och motiveringar till förslagen om beslut reducerades till några kortare meningar. De meningar som lyftes fram försökte vi sedan belysa med hjälp av nyckelcitrat från de olika bedömningarna.

För att öka trovärdigheten i analysen har vi använt oss av vad Larsson (2005) kallar *undersökartriangulering*. Då vi varit två forskare som arbetat med att bearbeta och tolka det insamlade materialet så har vi kunnat minska risken för att personliga faktorer påverkat tolkningen, vilket kan vara en risk då endast en person står för tolkningen av materialet.

Undersökartriangulering kan också innebära att materialet genomläses vid ett flertal olika tillfällen för att se om tolkningen blir densamma vid varje tillfälle, vilket också varit fallet vid bearbetningen av vårt material. För att öka trovärdigheten är det också viktigt att aktivt försöka hitta och pröva olika tolkningar av materialet (a.a.).

Etiska överväganden

Inom forskningen finns det vissa vedertagna forskningsetiska principer eller huvudkrav; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Törestad, 1991). Törestad beskriver de olika principerna enligt följande:

- *Informationskravet* handlar om att de som berörs av den aktuella undersökningen ska informeras om dess syfte samt om de omständigheter som skulle kunna påverka deras vilja att delta i undersökningen.
- *Samtyckeskravet* har att göra med att deltagandet i undersökningen ska vara frivilligt och att respondenterna när som helst ska kunna dra sig ur studien utan att detta leder till några negativa konsekvenser för den enskilde.
- *Konfidentialitetskravet* innebär att samtliga berörda i en studie i största möjliga mån ska tillförsäkras konfidentialitet, det vill säga att enskilda individer eller grupper ej bör kunna identifieras i resultatet samt att personuppgifter ska förvaras på ett säkert sätt.
- *Nyttjandekravet* är kopplat till hur de insamlade uppgifterna i undersökningen ska användas. Det insamlade materialet får ej användas i andra syften än för forskningsändamål. Vid känsliga uppgifter eller diskutabla tolkningar bör forskaren återkoppla till respondenterna innan materialet publiceras. Berörda personer bör också få information om var resultatet kommer att publiceras och, om de är intresserade, få en kopia eller sammanfattning av studien.

I följebrevet till vinjetten togs samtliga principer upp (se bilaga 1). Inledningsvis informerade vi om undersökningens syfte, det vill säga att vi ville få en övergripande bild av biståndsbedömningar enligt SoL och LSS för att sedan göra en jämförelse mellan dessa. Respondenterna informerades i brevet om att deltagandet var frivilligt. De informerades även om att svaren skulle behandlas konfidentiellt och att svaren inte skulle användas i något annat syfte än för vår uppsats samt att inga svar i resultatet skulle kunna kopplas till en enskild individ.

Vad gäller undersökningens syfte valde vi medvetet att inte ta upp begreppen *skälig levnadsnivå* och *goda levnadsvillkor* för att inte lägga alltför stort fokus på begreppen. Vi hade en tanke om att fokusering på begreppen skulle kunna leda till att respondenterna lade mer vikt vid begreppen i sin bedömning än när de gör bedömningar i vanliga fall och att detta skulle kunna påverka resultatet. Det är dock möjligt att handläggarna ändå såg denna koppling.

Angående konfidentialiteten diskuterade vi huruvida svaren skulle skickas via mail eller post. Via post skulle det, med hjälp av blanka förfrankerade svarskuvert, vara möjligt att uppnå anonymitet i gruppen av respondenter. Vi ansåg dock inte att detta var nödvändigt då inga individuella jämförelser skulle göras. Det var också mer bekvämt både för oss och för respondenterna att använda oss av mail både vid utskicket och vid inlämnandet av svaren.

Metoddiskussion

Varför valde vi vinjettmetoden? Vinjettmetoden kan sägas vara något av en hybrid mellan kvantitativ och kvalitativ metod. Vi har valt att använda oss av en mer kvalitativ form av vinjettundersökning där vi kunde utforma en hypotetisk situation där en individ söker insatserna ledsagning samt kontaktperson och som sedan kunde bedömas utifrån SoL respektive LSS.

Vi diskuterade inledningsvis att använda oss av en rent kvalitativ metod i form av intervjuer, antingen individuella eller i fokusgrupper. Kvalitativa intervjuer hade, i förhållande till vinjettmetoden, kunnat ge oss ett större djup i svaren då vi hade haft möjlighet att ställa följdfrågor till svaren. Vi hade också haft möjlighet att föra en mer ingående diskussion kring begreppen *skälig levnadsnivå* och *goda levnadsvillkor* och fått respondenternas egen syn på dessa. Vi hade även med denna metod kunnat få en bättre kontroll över intervjusituationen och i vilken kontext denna skedde, men en nackdel hade varit att risken att resultatet skulle påverkas genom en intervjuareffekt hade ökat. Detsamma hade även gällt för fokusgrupper.

Vi ansåg att dock att dessa metoder var alltför tidskrävande och att det hade varit svårt att få tag på respondenter då arbetsbelastningen på biståndshandläggare inom funktionshinder generellt är mycket hög. Vi ville också försöka få en större spridning mellan de olika stadsdelarna och inom den tid vi hade till vårt förfogande hade det, om vi hade använt oss av intervjuer eller fokusgrupper, varit mycket svårt att få lika stor spridning som vi nu kunde uppnå med vinjettmetoden. Vi hade även en tanke om att det kan finnas en skillnad mellan att *berätta* om hur man gör och hur man *faktiskt* gör. Det vill säga att det kan finnas en risk att man berättar om hur man vill eller borde göra, istället för hur man verkligen gör.

Det främsta skälet till att vi inte valde att använda oss av en i huvudsak kvantitativ metod, till exempel en enkätundersökning, var att det inte passade undersökningens syfte då vi ville ha mer öppna svarsalternativ. Det hade visserligen varit möjligt att göra en rent kvantitativ variant av vinjettmetoden, men vi ansåg att vi då hade gått miste om många nyanser i svaren. En sådan modell hade krävt att vi formulerat fasta svarsalternativ till fallet och vi hade då inte fått samma möjlighet att få ta del av handläggarnas motiveringar och tankar kring besluten.

Den metod vi valde att använda oss av, vinjettmetoden, har både fördelar och nackdelar. En nackdel kan vara att det är svårt att utforma vinjetten så att den blir tillräckligt realistisk och heltäckande. I förhållande till vår undersökning innebar detta att det, då vi saknar egen erfarenhet av biståndsbedömning enligt SoL och LSS, var svårt att försäkra sig om att vi hade fått

med alla detaljer som krävs för att respondenterna skulle kunna göra en realistisk bedömning av fallet. Vi är medvetna om att det också kan vara svårt att göra en bedömning av ett fall då man som handläggare inte har möjlighet att föra en dialog med den enskilde.

Vid utformningen av vinjetterna gjordes stora ansträngningar för att få vinjetten för SoL respektive LSS så lika som möjligt. I efterhand har vi emellertid insett att vi hade kunnat få dem identiska, med undantag för hänvisning till respektive lagrum. Vi tror inte att de marginella skillnader som nu fanns mellan de båda vinjetterna har haft någon inverkan på resultatet av undersökningen, men det är en erfarenhet vi tar med oss.

Vinjettmotoden, så som vi har valt att genomföra den, gör också att kontrollen av undersökningssituationen, det vill säga själva bedömningssituationen, blir lägre. Hur lade handläggarna upp arbetet med bedömningen av vinjetten? Skedde det individuellt eller i grupp? Diskuterades fallet med andra? Hur mycket tid lades ner på bedömningen? Var det till och med någon som satt hemma en kväll? Detta är saker vi inte vet, men frågan är hur stor betydelse det har för resultatet. Verkliga fall diskuteras troligen med kollegor, vissa bedömningar kanske sker efter handledning i grupp. Vad gäller hur mycket tid som lagts ner på bedömningen så varierar säkert även detta vid verkliga bedömningar, till exempel på grund av nivån av stress och hur hög arbetsbelastningen är vid tiden för handläggningen av det aktuella ärendet.

Fördelar med vinjettmotoden är att man kan försäkra sig om att alla respondenter har samma utgångspunkt för sina svar, det vill säga att alla handläggare i vår studie utgick ifrån samma fall när de gjorde sina bedömningar. Motoden minimerar också intervjuareffekten, eller med andra ord den effekt som vi som forskare kan ha på resultatet.

Vi tror också att vårt val av metod och tillvägagångssätt kan ha gjort det lättare för oss att få tag på respondenter. Dels så är det vad vi förstår en inte så frekvent använd metod och kan därför skapa nyfikenhet bland de tilltänkta respondenterna. Upplägget var också sådant att respondenternas insats i undersökningen låg nära deras vanliga arbetsuppgifter och därför kanske inte kändes alltför främmande. Upplägget, vad gäller genomförandet, tror vi också kan ha varit tilltalande för respondenterna då de själva kunde planera hur och när de ville genomföra bedömningen av fallet, dock med ett sista svarsdatum cirka två veckor fram i tiden.

Då vinjettmotoden ligger lite i gränslandet mellan kvalitativ och kvantitativ metod, så ansåg vi att det var ett lämpligt metodval då den gav oss möjlighet till djupare förståelse för resonemanget bakom bedömningen. Detta samtidigt som den gav oss möjlighet att få ett större antal respondenter och därigenom en bättre geografisk spridning av dessa än vi hade haft möjlighet till genom kvalitativa intervjuer.

Vinjettmotoden har även tidigare använts i undersökningar av bedömningssituationer inom det sociala fältet (se t.ex. Gustafsson, Hydén & Salonen, 1991; Hydén, 1996). Det har bland annat, i studier av socialbidragsärenden (a.a.), visat sig att det förekommer stora skillnader både mellan olika kommuner och mellan olika regioner inom en och samma kommun. Svensson (2000) påtalar att vinjettmotoden, även om det eventuellt finns vissa svagheter vad gäller reliabiliteten, kan tydliggöra brister i rättssäkerheten.

Teori

Som tidigare diskuterats så finns det ingen närmare definition av begreppet skälig levnadsnivå vare sig i förarbeterna eller i lagtexten. Varje kommun har själv ansvaret för att utforma biståndet så att de passar de lokala förutsättningar som finns. Inte heller när det gäller LSS och målformuleringen goda levnadsvillkor finns det någon närmare definition av detta begrepp i lagar och förarbeten (SOU 2008:77).

Då det inte finns något närmare definition av hur lagarnas målformuleringar ska tolkas så kan ett sätt att närma sig en förståelse av deras syften och innebörd kan vara att titta närmare på vilket sätt lagarna är skrivna samt de övergripande målen för respektive lag.

När det gäller vilken typ av lag det är så finns det några olika begrepp som kan vara intressanta att titta på. I det här sammanhanget är rättighetslag, ramlag, speciallag och pluslag relevanta begrepp.

Det finns inga klara definitioner av vad en *rättighetslag* är eller hur den ska vara utformad (SOU 2008:77), men en rättighetslag kan i allmänhet förklaras som en lag som ger den enskilde rätt att kräva ut vissa rättigheter medan en skyldighetslag istället reglerar det allmännas skyldigheter gentemot individen. LSS och SoL är exempel på rättighetslagar, där SoL är en mer allmän lag som riktar sig till alla medborgare medan LSS anger rättigheter för dem som innefattas av denna lag (SOU 2002:121). Till skillnad från LSS reglerar SoL både kommunernas skyldigheter gentemot individen samt den enskildes möjligheter att kräva vissa rättigheter. Ett exempel på en sådan rättighetsbestämmelse är 4 kap. 1 § SoL (SOU 2004:103). Så kallade *ramlagar* är lagar där målen inte är närmare preciserade utan där målformuleringarna är mer allmänt utformade (Svensson, 2000). Det har förekommit diskussioner kring ramlagstiftningen då dessa lagar ofta upplevs som vaga och svårtolkade i sin målformulering (SOU 2007:11). En viktig motivering till förekomsten av ramlagstiftning är dock att dess allmänna mål syftar till att handläggaren, eller de tjänstemän som faktiskt arbetar med tillämpningen av dessa lagar, anses bäst lämpade att avgöra vilka medel som bäst uppfyller målen i förhållande till de lokala omständigheterna (a.a.). SoL kan ses som ett exempel på en ramlag. Den frihet som en ramlag ger gör att kommunen kan anpassa verksamheten efter hur förutsättningarna ser ut i respektive kommun och att de inte blir hindrade av en alltför reglerande lagstiftning (Norström & Thunved, 2008).

Speciallagar riktar sig till särskilt definierade grupper medan allmänna lagar gäller för alla medborgare. LSS kan ses som en speciallag i förhållande till SoL då SoL gäller för alla medborgare, medan LSS endast gäller för som innefattas av LSS personkrets (2004:103).

I och med införandet av LSS infördes även begreppet ”*pluslag*” (2004:103). LSS ska vara en pluslag i förhållande till SoL och HSL (Hälsa- och sjukvårdslagen) i den mening att den kompletterar dessa lagar. LSS ska ge särskilt stöd till vissa grupper, det vill säga dem som ingår i personkretsen, utan att för den skull ersätta andra lagar inom samma område (SOU 2008:77).

Vi ska nu närmare gå in på de övergripande målen med SoL och LSS för att sedan gå vidare in på de specifika målformuleringarna för bistånd och insatser enligt respektive lag, det vill säga att den enskilde ska tillförsäkras skälig levnadsnivå enligt SoL och goda levnadsvillkor enligt LSS.

SoL

SoL karaktäriseras kanske främst som en målinriktad ramlag (Bergstrand, 2008; Svensson, 2000). En viktig orsak till detta är att socialtjänsten ska ha en helhetssyn, vilket är en av de

vägledande principer som verksamheten ska utformas efter (Svensson, 2000). Bergstrand (2008) beskriver kortfattat sju vägledande principer som socialtjänstlagen har sin grund i:

- **Helhetssynen:** Att se och förstå hela människan, både starka och svaga sidor, och det sammanhang som denne lever i.
- **Frivillighet och självbestämmande:** All socialtjänstens verksamhet ska baseras på frivillighet och individen ska själv få avgöra om denne vill ta emot den hjälp som erbjuds.
- **Kontinuitetsprincipen:** Vikten av goda relationer betonas och ska främjas genom kontinuitet i kontakten med socialtjänsten, det vill säga att den enskilde får möta samma handläggare/team under en längre tid.
- **Normaliseringsprincipen:** Personer med fysiska, psykiska eller sociala funktionshinder ska ges möjlighet att leva som andra.
- **Flexibiliteten:** Alla insatser från socialtjänstens sida ska anpassas till den enskilde individen och dennes önskemål och behov.
- **Närhetsprincipen:** För att upprätthålla kontakten med närstående personer och individens sociala omgivning ska insatser ske så nära hemmet som möjligt.
- **Valfrihet:** Den enskilde har rätt att själv välja då valet står mellan flera alternativa insatser, så länge detta sker inom socialtjänstens ramar.

I Socialtjänstlagens portalparagraf beskrivs de övergripande mål och värderingar som är tänkta att styra socialtjänstens verksamheter inom alla områden (Erman, 2005). Syftet med socialtjänstens verksamhet är att arbeta för jämlika levnadsvillkor för alla människor samt säkra medborgarnas sociala och ekonomiska trygghet. Några saker som understryks i portalparagrafen är: Självbestämmande, jämlikhet, trygghet samt ansvar för den enskilde (Norström & Thunved, 2008).

I kapitel 5 i Socialtjänstlagen anges särskilda bestämmelser för olika grupper, där 7-8 §§ reglerar verksamheten för människor med funktionshinder. I 7 § nämns bland annat att funktionshindrade ska ges möjlighet att leva som andra och kunna delta i samhällslivet på lika villkor som personer utan funktionshinder (a.a.)

Rätten till bistånd

Skälig levnadsnivå som begrepp styr nivån likväl som innehållet i alla typer av bistånd enligt SoL. Skälig levnadsnivå är styrt på kommunnivå, det vill säga att Socialnämnden utfärdar riktlinjer angående om vad som i den egna kommunen anses vara skälig levnadsnivå. Undantaget är försörjningsstödet som är reglerat. Dock är det så att en prövning alltid skall genomföras, oavsett vilka riktlinjer som är utfärdade, i varje enskilt fall som angår rätten till bistånd. Denna prövning skall ske med utgångspunkt i den enskildes behov (Prop. 2000/01:80). Rätten till bistånd enligt SoL regleras i 4 kap. 1 §.

4 kap. 1 §

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

Den enskilde skall genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet skall utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

I första stycket i 4 kap. 1 § SoL delas biståndet upp mellan försörjningsstödet och bistånd för individens ”livsföring i övrigt”. Begreppet ”livsföring i övrigt” innefattar ett flertal olika in-

satser, som till exempel vård, service, stöd och hjälp, och dessa insatser kan variera beroende på individuella förhållanden och de resurser som finns tillgängliga. Det har därför inte närmare preciserats i lagen vilka insatser den enskilde kan vara berättigad till (Erman, 2005). Det kan råda delade uppfattningar mellan den enskilde och kommunen om vilka insatser som är mest lämpliga för att individen ska nå upp till en skälig levnadsnivå. I dessa fall har den enskilde inte obegränsad rätt att själv välja vilka insatser som ska komma ifråga. Kommunen har, i de fall flera jämbördiga alternativ finns tillgängliga, möjlighet att välja det alternativ som innebär lägst kostnad för kommunen (a.a.).

Vad som ingår i skälig levnadsnivå måste bedömas utifrån varje enskilt fall, men rättspraxis samt socialstyrelsens särskilda råd ger ledning i vilken typ av bistånd som kan tänkas vara aktuellt i det enskilda fallet. Detta kan till exempel vara möbler, glasögon, vård för en missbrukare eller särskilt boende för en funktionshindrad (Norström & Thunved, 2008).

I andra stycket av 4 kap 1 § kan man läsa att ”den enskilde skall /.../ tillförsäkras en skälig levnadsnivå”. Med detta skall menas att den hjälp som samhället skall stå för inte bara skall säkerställa att grundbehoven är täckta utan även att det skall vara av en viss kvalitet på hjälpen (a.a.).

I förarbetena till socialtjänstlagen som den ser ut idag har regeringen uttalat sig angående begreppet skälig levnadsnivå; skälig levnadsnivå kopplas till vilken nivå det skall vara på biståndet. Begreppet skälig levnadsnivå är inte bara en nivåbestämning av ett bistånd utan handlar även om vilken form biståndet skall ha, till exempel om det skall vara ekonomiskt stöd, vård, behandling eller andra former av stöd. Skälig levnadsnivå blir då ett mått på detta sammanlagt, det vill säga vilken kvalitet och vilken ambitionsnivå som insatsen skall ha i förhållande till lagens syfte. Regeringen vill med detta visa på socialtjänstens primära syfte, det vill säga att tillgodose medborgarnas behov av bistånd. Skälig levnadsnivå blir då ett sätt att visa på vissa minimikrav som bör ställas på de olika insatserna samt kvaliteten på dessa (prop.2000/01:80).

LSS

Ytterst få lagar kan anses vara renodlade rättighetslagar. SoL är ett exempel på en lag som innehåller bestämmelser om både rättigheter och skyldigheter (Bergstrand, 2008). LSS anses dock vara en utpräglad rättighetslag (SOU 2004:103).

LSS kan också ses som en pluslag till SoL, det vill säga att den kompletterar SoL ifråga om rättigheter för vissa utsatta grupper för vilka SoL har en övergripande räckvidd (SOU 2004:68). För särskilt utsatta grupper, i det här fallet personer med funktionshinder, räcker det ordinarie skydds nätet som SoL erbjuder ofta inte till. För att stärka dessa gruppers ställning i samhället finns behov av en särskild lagstiftning, det vill säga en pluslag (Lewin, 1998).

LSS är också en speciallag i den mening att lagen endast omfattar de personer som bedöms ingå i LSS personkrets (2004:103).

I 5 § och 6 § i LSS regleras verksamhetens mål och allmänna inriktning. I 5 § framhålls att de personer som omfattas av LSS personkrets och som därmed har rätt till insatser enligt denna lag ska ges möjlighet till full delaktighet i samhället samt möjlighet att leva som andra. I 6 § betonas att verksamheten som regleras enligt denna lag ska vara av god kvalitet och utformas på ett sätt som kompletterar insatser som ges via andra samhällsorgan. Det påtalas även att verksamheten ska bygga på respekt för den enskilde. Individen ska i största möjliga mån ges möjlighet att påverka utformningen av de insatser som ges (Bergstrand, 2005; Norström & Thunved, 2008).

Rätten till insatser

Den enskildes rätt till insatser enligt LSS regleras i 7 §. En förutsättning för att kunna utkräva denna rättighet är dock att individen omfattas av LSS personkrets, vilken regleras i 1 § enligt samma lag.

7 §

Personer som anges i 1 § har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1–9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Personer som anges i 1 § 1 och 2 har, under samma förutsättningar, även rätt till insatser enligt 9 § 10.

Den enskilde skall genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna skall vara varaktiga och samordnade. De skall anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv.

Målet med LSS skall vara att personer som innefattas i någon av de tre personkretsarna skall få möjligheten att leva ett liv som är likt andras. LSS skall i enlighet med lagen gynna jämlikhet i levnadsvillkor och fullständig medverkan i samhällslivet för alla individer som inkluderas av lagen (Prop. 1992/93:159). Vid behovsbedömningen görs en jämförelse för vad som kan anses vara normalt för en person utan funktionshinder i samma ålder (Bergstrand, 2005).

Skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor

Formuleringen *goda levnadsvillkor* är direkt hämtad från den tidigare Omsorgslagen och det som sägs om detta mål skiljer sig från målet i SoL, det vill säga att den enskilde ska tillförsäkras en *skälig levnadsnivå* (SOU 2008:77). Som vi tidigare nämnt finns det varken i lagar eller förarbeten några klara definitioner för något av de båda begreppen, så rent juridiskt sett finns det inget som säger att det ena begreppet ska tolkas mer positivt än det andra.

”Det är alltså inte givet, utifrån lagar och förarbeten, att goda levnadsvillkor måste betyda något annat eller något bättre än skälig levnadsnivå. Redan tidigt efter att LSS trädde i kraft uppfattades dock goda levnadsvillkor som något kvalitativt bättre än skälig levnadsnivå.” (a.a., s. 263).

Även om det inte finns någon tydlig definition av hur begreppens innebörd ska tolkas, så har SoL och LSS olika utgångspunkter vilket kan ha betydelse för hur de båda begreppen tillämpas.

Gustav Svensson (2000) skriver att beslutsprocessen i frågor om bistånd kan sägas bestå av två steg. Första steget handlar om att bedöma huruvida den sökande har rätt till bistånd eller insats enligt det aktuella lagrummet (här SoL respektive LSS), vilket exempelvis enligt LSS handlar om att bedöma om den enskilde tillhör någon av personkrets 1-3. Det andra steget handlar om att bedöma hur biståndet/insatsen ska utformas för att uppnå de mål som ställs i lagen. I SoL sammanfattas dessa mål med formuleringen att den enskilde genom biståndet ska tillförsäkras *skälig levnadsnivå*, medan begreppet *goda levnadsvillkor* fyller samma funktion vad gäller insatser enligt LSS (a.a.).

Då båda begreppen syftar till att tillförsäkra den enskilde en viss levnadsnivå kan beslut inte fattas som understiger denna nivå. Skälig levnadsnivå respektive goda levnadsvillkor kan alltså i praktiken fungera som en form av miniminivå för bistånd/insatser enligt respektive lagrum (a.a.). Den lägstanivå som goda levnadsvillkor syftar till anses vara högre än vad som menas med skälig levnadsnivå (Bergstrand, 2005).

Samtidigt som målformuleringen för respektive lag ger en anvisning om miniminivån för beviljade beslut så fungerar de båda begreppen också som en förutsättning eller en övre gräns

för vilka insatser eller vilket bistånd som kan beviljas. Det räcker med andra ord inte att den enskilde har ett behov av stöd, det krävs dessutom att den enskilde behöver detta stöd för att nå upp till de mål som uttrycks i lagen. I de fall individen har ett behov, men även utan bistånd/insats anses uppnå skälig levnadsnivå eller goda levnadsvillkor (beroende på enligt vilken lag ansökan sker), så ger detta skäl till avslag av ansökan (Svensson, 2000).

Förutsättningarna att beviljas bistånd/insatser enligt SoL respektive LSS kan vid första anblicken, bortsett från skillnaderna i målformulering i respektive lagrum, tyckas relativt likvärdiga. Det finns dock åtminstone en betydelsefull skillnad mellan rätten till bistånd enligt SoL och rätten till insats enligt LSS. I SoL anges att en förutsättning för att bistånd ska kunna beviljas är att behovet *inte kan tillgodoses* på annat sätt. För insatser enligt LSS gäller att behovet *inte tillgodoses* på annat sätt (Svensson, 2000). Vid bedömning enligt LSS räcker det alltså inte att behovet kan tillgodoses på annat sätt, utan behovet *ska faktiskt* vara tillgodosett för att motivera ett avslag (Grunewald & Leczinsky, 2008).

En annan viktig skillnad mellan de båda lagarna är att beslutsfattandet i SoL-ärenden är mer målrationella än beslutsfattande i LSS-ärenden (Socialstyrelsen, 1997). Detta innebär att SoL endast ställer upp de mål som ska uppnås i och med biståndet, det vill säga att individen ska tillförsäkras skälig levnadsnivå, och att det sedan är upp till handläggaren att utforma biståndet för att dessa mål ska uppfyllas. Vid bedömning enligt LSS är insatsen däremot mer regelstyrd. För att nå upp till goda levnadsvillkor kan den enskilde endast beviljas stöd och hjälp utifrån tio klart definierade insatser vilka är specificerade i 9 § (a.a.).

Riktlinjer för Göteborgs Stad

Den 31 maj 2002 beslutade kommunstyrelsen i Göteborgs Stad att man skulle utarbeta riktlinjer för bedömning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL. Detta för att öka rättssäkerheten vid tillämpning av dessa lagar samt att säkerställa likabehandling för invånare med funktionsnedsättningar i Göteborg (Göteborgs Stad, Stadskansliet).

”Vägledningen skall bidra till att beslut som fattas av olika handläggare i olika stadsdelar skall bli så lika som möjligt, när förutsättningarna är lika. Den skall tillämpas oavsett var i socialtjänstens organisation frågor om insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättningar aktualiseras.” (a.a., s. 6).

Denna vägledning ersätter inte lagen utan ska ses som ett stöd vid bedömning av ovanstående lagar. Vägledningen är i skrivande stund under revidering, men det som sägs om goda levnadsvillkor och skälig levnadsnivå är vid tillkomsten av denna uppsats oförändrat.

En jämförelse har, i riktlinjerna för Göteborgs stad (a.a.), gjorts mellan begreppen skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor. Då man även i denna vägledning framhåller att begreppen inte tydligt definieras i lagtexten så har man utgått ifrån en jämförelse mellan de båda lagarnas mål för att få en förståelse för begreppens betydelse. Målet för LSS är enligt denna tolkning att ”personer med funktionsnedsättning inte skall ha sämre levnadsvillkor än personer utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder”. Med detta menas att man inom rimliga gränser skall arbeta för att individen skall ha goda levnadsvillkor i jämförelse med andra medborgare (a.a.).

För att illustrera att goda levnadsvillkor är ett begrepp som borgar för en högre kvalitet än vad motsvarande begrepp, skälig levnadsnivå, enligt SoL gör har man tagit upp ett exempel där man jämför hemtjänst och personlig assistans. Personlig assistans kan ha en helt annan servicenivå än vad hemtjänsten kan tillgodose samt att möjligheten att påverka insatsens utformning är mycket större då insatsen ges med stöd av LSS (a.a.).

Om en person tillhör någon av LSS personkretsar har denne rätt att bli beviljad den sökta insatsen om denna insats kan bidra till att individen garanteras en god levnadsnivå. Denna rätt är dock inte helt oinskränkt då ansökan kan avslås om utredningen visar att insatsen är onödig eller att behovet redan tillgodoses på annat sätt.

För personer som inte bedöms tillhöra LSS personkrets, men som ändå har långvariga eller bestående funktionsnedsättningar som inte är en följd av naturligt åldrande, kan behovsbedömningen enligt Göteborgs Stads riktlinjer inte jämföras med behoven vid mer kortvarigt stöd. Skälig levnadsnivå vid långvariga eller bestående funktionsnedsättningar kan inte jämföras med vad som i normala fall anses som skäligt enligt SoL, man måste här även ta hänsyn till behovets varaktighet. För personer med funktionshinder som inte omfattas av LSS, eller för personer som har behov som LSS inte kan tillgodose, sker bedömning av bistånd enligt SoL. Vägledningen för Göteborgs Stad framhåller att man i dessa fall bör ta hänsyn till att det i SoL även anges att individer med funktionsnedsättning ska ha samma möjligheter att delta i samhällslivet som andra. För att uppnå detta krävs ett individuellt anpassat stöd som syftar till att stärka individens förutsättningar för att leva ett självständigt liv.

Det sista stycket ska, enligt U. Carlshamre (Göteborgs Stad, Stadskansliet, personlig kommunikation, 2008-11-26), tolkas som att skälig levnadsnivå, vid behovsbedömning för personer med långvariga eller livslånga funktionsnedsättningar som orsakar behov av stöd för att klara vardagen, ska ses som kvalitativt högre än skälig levnadsnivå vid mer begränsade behov. Skälig levnadsnivå ska i dessa fall i princip tolkas på samma sätt som goda levnadsvillkor. En viktig skillnad är dock att den enskilde enligt SoL inte har samma rätt till inflytande och delaktighet eller samma absoluta rätt att få det sökta stödet, om denne har behov av det, som den enskilde har enligt LSS. Syftet med dessa riktlinjer är att visa på att man inte kan använda ”en mall” för bedömning och utformning av bistånd enligt SoL.

Resultat

Bortfall

Vinjetten skickades ut till totalt tolv handläggare som arbetar med biståndsbedömningar enligt SoL och/eller LSS för funktionshindrade i Göteborg, varav tio handläggare inkom med sina bedömningar. Bortfallet var således två stycken, vilka båda var bedömningar som skulle ha gjorts enligt LSS. Då det inte förekom någon större variation mellan de inkomna LSS-bedömningarna kunde vi anta att de två återstående bedömningarna inte skulle ha innehållit några betydande avvikelser. Vi tror därför inte att bortfallet har påverkat resultatet i någon större utsträckning.

Respondenter

Studien bygger på tio bedömningar av det fingerade fallet ”Lisa, 26”. Bedömningarna har gjorts av tio handläggare som arbetar med biståndsbedömningar enligt SoL samt LSS för funktionshindrade. Dessa handläggare är verksamma inom nio olika stadsdelar i Göteborg. Av de tio bedömningarna som ingick i undersökning gjordes sex bedömningar utifrån SoL och fyra bedömningar utifrån LSS.

Bearbetning

Respondenternas svar, det vill säga bedömningarna av vinjetten ”Lisa, 26”, skickades till oss via mail. Bedömningarna skrevs ut till pappersformat för genomläsning och för att underlätta analysarbetet. Materialet bearbetades genom att vi jämförde bedömningarna enligt SoL med bedömningarna enligt LSS och försökte hitta likheter och skillnader mellan förslagen till beslut och resonemangen bakom och motiveringarna till dessa. Vi sökte även upp nyckelcitrat som kunde belysa de resultat vi kommit fram till.

Resultat och analys

Syftet med studien var att undersöka vilka skillnader i biståndets/insatsens omfattning begreppen *skälig levnadsnivå* och *goda levnadsvillkor* medför vid bedömning enligt SoL respektive LSS i Göteborg. Syftet var att undersöka hur dessa begrepp påverkar bedömningen av insatserna ledsagning och kontaktperson vid likvärdig problematik.

De tre frågeställningar vi var intresserade av att närmare få svar på var; (1) Är det mer troligt att en och samma insats blir beviljad om man söker den via LSS än om man söker den via SoL?, (2) Blir man beviljad större antal timmar med ledsagning då man söker via LSS än då man söker via SoL? och (3) Blir man beviljad större antal timmar med kontaktperson då man söker via LSS än då man söker via SoL?

Utifrån studiens syfte och vår egen förförståelse så ställde vi även upp två hypoteser. Dessa var; (1) Det är mer troligt att en och samma insats blir beviljad när man söker via LSS än när man söker via SoL samt (2) Beviljade insatser enligt LSS blir mer omfattande än beviljat bistånd enligt SoL.

Är det mer troligt att en och samma insats blir beviljad om man söker den via LSS än om man söker den via SoL?

Vid en mer översiktlig genomgång av de inkomna bedömningarna kan man konstatera att insatserna ledsagarservice och kontaktperson beviljades i ungefär samma utsträckning när bedömningen skedde enligt SoL som när bedömningen gjordes enligt LSS. Insatsen ledsagning beviljades av samtliga handläggare, både vid bedömning enligt SoL och vid bedömning enligt LSS. En översikt över samtliga förslag till beslut i form av antal beviljade timmar ledsagning per månad samt positivt eller negativt beslut angående kontaktperson ges i tabell 1.

Insatsen kontaktperson fick två avslag, ett enligt SoL och ett enligt LSS. I samband med avslaget enligt LSS gavs dock, av handläggaren i detta ärende, förslag till alternativ insats i form av boendestöd. Förslag till alternativ insats i form av boendestöd gavs även i en av SoL-bedömningarna där det uttrycktes tveksamheter till huruvida kontaktperson var den mest lämpliga insatsen. Detta var dock inget direkt avslag.

Tabell 1 Översikt över samtliga svar vad gäller beviljat antal timmar för ledsagare respektive beviljande eller avslag för kontaktperson

SoL	
<i>Ledsagarservice</i>	<i>Kontaktperson</i>
20	ja
24	nej
24	ja
till viss del ¹	tveksam, ev boendestöd
max 30 ²	ja
21	ja

LSS	
<i>Ledsagarservice</i>	<i>Kontaktperson</i>
35	ja
28	ja
20	ja
30	nej, men boendestöd

¹ Handläggaren har i detta ärende uppgett att Lisa till viss del kan bli beviljad ledsagning utifrån sin ansökan, inget specifikt antal timmar har angetts

² Handläggaren har i detta ärende uppgett att Lisa beviljas ledsagning med *som mest* 30 timmar/månad

I resultatet kan man inte utläsa någon större skillnad mellan de två lagrummen ifråga om ifall insatserna ledsagare och kontaktperson blir beviljade eller inte. Utifrån vårt resultat är det med andra ord inte troligare att insatsen blir beviljad om man söker den via LSS än om man söker den via SoL.

En möjlig förklaring till att det inte fanns någon större skillnad i huruvida Lisa beviljades de sökta insatserna kan finnas i den vägledning som utarbetats för Göteborgs Stad gällande bedömning av bistånd enligt SoL och insatser enligt LSS. I denna vägledning, som gäller för samtliga handläggare i Göteborg som arbetar med biståndsbedömningar för personer med funktionsnedsättning enligt SoL och LSS, står det skrivet att:

”Vid bedömning av ’skälig levnadsnivå’ för en person med långvarigt eller bestående funktionsnedsättning, som inte beror på naturligt åldrande, kan man inte utan vidare likställa detta med vad som anses vara skäligt vid tillfälligt eller kortvarigt behov av bistånd. Det är av största vikt att bedöma varaktigheten i samband med att man bedömer vad som är skälig levnadsnivå enligt SoL för en person med funktionsnedsättning. Det finns en stor grupp personer med varaktiga funktionsnedsättningar som inte tillhör LSS personkrets, eller som har behov av annat stöd än vad som kan erbjudas enligt LSS § 9. Man bör i dessa fall väga in att SoL anger att personer med funktionsnedsättning skall kunna leva som andra och vara delaktiga i samhällslivet.” (Göteborgs Stad, Stadskansliet, s. 19-20)

Detta bör, utifrån vad som nämns i uppsatsens teoriavsnitt, tolkas som att personer med bestående funktionsnedsättningar och som inte tillhör LSS personkrets i vissa fall ska ”upphöjas”

till samma nivå som dem som omfattas av lagen. Man skulle kunna säga att begreppet skälig levnadsnivå enligt SoL i detta fall ska tolkas på samma sätt som begreppet goda levnadsvillkor enligt LSS.

Teoretiskt sett finns det faktiska skillnader i hur målformuleringarna i SoL och LSS är beskrivna. Även i litteraturen påtalas det att det finns en kvalitetsskillnad mellan skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor. Kanske finns det dock i praktiken ingen större skillnad i hur man tillämpar dessa begrepp. Det skulle också kunna vara så att det finns skillnader mellan de båda begreppen även i den praktiska tillämpningen, men att dessa skillnader inte framkommer i den här undersökningen då Göteborgs Stads riktlinjer framhåller att skälig levnadsnivå i vissa fall ska likställas med goda levnadsvillkor. Det kan också vara så att skillnaden mellan bedömningarna mellan de båda lagrummen inte ligger i huruvida man blir beviljad insats eller ej, utan att skillnaden istället ligger i insatsens omfattning.

Blir man beviljad större antal timmar med ledsagning då man söker via LSS än då man söker via SoL?

Vid en närmare granskning av förslagen till beslut angående ledsagning för Lisa kan man se att omfattningen av insatsen, det vill säga antalet beviljade timmar, skiljer sig beroende på om bedömningen har gjorts enligt SoL eller om den har gjorts enligt LSS. Utifrån bedömningarna enligt SoL har Lisa i snitt beviljats 23,6 timmar ledsagning i månaden (i denna siffra ingår endast de fyra bedömningar som angivit ett specifikt antal timmar, se tabell 1). Motsvarande siffra för bedömningar enligt LSS är 28,3 timmar i månaden. Enligt bedömningarna via LSS beviljades Lisa med andra ord ledsagning med i snitt 4,7 timmar mer per månad än när bedömningarna av ansökan gjordes enligt SoL.

Detta skulle kunna tyda på att det finns vissa skillnader i hur begreppen skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor tolkas och tillämpas vid bedömningar enligt SoL respektive LSS.

Utifrån vårt material kan man dock diskutera hur stor skillnad 4,7 timmar i månaden egentligen är. Utifrån ett stort perspektiv kan 4,7 timmar per månad vara väldigt mycket sett till att nästan 10 000 personer hade insatsen ledsagarservice i oktober 2007. Man kan också se det som att den procentuella skillnaden i beviljade timmar är nästan 20 % högre i bedömningarna enligt LSS jämfört med bedömningarna enligt SoL.

Sett mer utifrån ett individperspektiv kan man emellertid diskutera ifall 4,7 timmar per månad, det vill säga lite drygt 1 timme per vecka, innebär någon större kvalitativ skillnad för den enskilde. Hur stor betydelse en dryg timme i veckan har för den enskilda individens livskvalitet kan emellertid tänkas variera beroende på vilka insatser den enskilde har ansökt om och hur omfattande dennes hjälpbehov är. Utifrån vår vinjett och Lisas behov av stöd och hjälp så kanske 1 timme per vecka inte har någon större betydelse för hennes livskvalitet. För en person som är beroende av hjälp för sina grundläggande behov och dagliga livsföring kan 1 timme per vecka kanske ha större betydelse för livskvaliteten.

Förutom att bedömningarna i viss mån skiljer sig ifråga om antal beviljade timmar för ledsagning beroende på om bedömningen gjorts utifrån SoL eller LSS, så kan man även se vissa skillnader i hur handläggarna har resonerat kring Lisas situation och vilka aktiviteter som Lisa har beviljats ledsagning för.

I vinjetten ansökte Lisa om ledsagning för att (se bilaga 3):

- gå promenader i skogen (ca 2 h) 1 ggr/v
- kunna storhandla mat 1 ggr/v
- ärenden som läkarbesök/tandläkare/myndigheter/bank 1-2 ggr/mån

- besöka vänner 2-4 ggr/mån
- komma till sjukgymnast samt träning 3 ggr/v
- frisör/fotvård/massage 1 ggr/mån

Utifrån bedömningarna enligt LSS så har Lisa beviljats ledsagning för i princip alla de aktiviteter hon ansökt om. Motiveringar till förslagen om beslut har varit till exempel att ”/.../ de aktiviteter som Lisa begär ledsagning till är rimliga utifrån att uppnå goda levnadsvillkor och leva som andra i hennes ålder” och att ”Lisa 26 behov bedöms inte kunna tillgodoses på annat sätt än genom ledsagarservice. Genom insatsen ledsagarservice kan Lisa 26 tillförsäkras goda levnadsvillkor”. De begränsningar för ledsagning, som i ett par fall har angivits i förhållande till sökta aktiviteterna, har handlat om att Lisa i första hand bör söka utökad färdtjänst för att kunna ta sig till, till exempel läkare, myndigheter, bank, sjukgymnast, frisör samt besöka vänner. I huvudsak har Lisa dock beviljats ledsagning i förhållandevis stor omfattning. Ett citat som på bra sätt belyser detta är:

”Handla, promenad, ärenden + frisör skulle hon säkert kunna behöva ledsagning med 4 timmar per vecka för. Jag tycker att hon kan behöva ytterligare ledsagning för diverse annat som inte har med vänner och sjukgymnastik att göra exempelvis ’delta i fritidsaktiviteter eller kulturlivet’. Att bara bevilja dessa 4 timmar för det absolut nödvändigaste är lite ’SoL’ dvs skälig levnadsnivå. Jag skulle nog lägga på ytterligare 3 timmar som hon kan göra vad hon vill med exempelvis gå på bio, museum, konserter eller vad som helst.”. (*LSS-bedömning, nr 4*)

Om man ser till bedömningarna enligt SoL hänvisas Lisa i flertalet bedömningar till ansökan om utökad färdtjänst för att täcka behovet av resor till exempelvis läkarbesök, myndigheter, vänner, sjukgymnast, frisör, träning och vänner. Det resoneras bland annat kring att Lisa själv måste medverka till sin egen självständighet genom att undersöka vilka möjligheter det finns att få hjälpmedel, till exempel genom att kontakta en arbetsterapeut. Tanken är att Lisa inte är berättigad till ledsagning om behovet kan tillgodoses på annat sätt. Andra resonemang som framkommer är att användandet av färdtjänst istället för ledsagare skulle kunna främja Lisas självständighet.

”Det är av största vikt att inte göra personen beroende av insatser. Målet är alltid att göra den enskilde så självständig som möjligt. Gör man dessutom bedömningen utifrån SOL är det skälig levnads nivå som man utgår ifrån vilket är lite snävare.” (*SoL-bedömning, nr 4*)

I bedömningarna enligt SoL får Lisa även i vissa bedömningar avslag på ledsagning för promenader och att besöka vänner. Detta motiveras bland annat med att behovet kan tillgodoses på annat sätt och att dessa aktiviteter inte är något som bedöms omfattas av begreppet skälig levnadsnivå.

Utifrån vårt resultat kan det tyckas som att bedömningarna som gjorts enligt SoL är något snävare vad gäller beviljade insatser, än bedömningarna som gjorts enligt LSS. Utifrån vår vinjett och de insatser Lisa har ansökt om kan man generellt sätt säga att då bedömning gjorts enligt LSS så har hon i princip blivit beviljad samtliga sökta insatser, medan bedömningarna enligt SoL beviljat stöd i mindre omfattning samt i högre utsträckning hänvisat till alternativa lösningar.

Socialtjänstlagen säger att de övergripande målen med socialtjänstens verksamhet bland annat ska vara att arbeta för social trygghet och jämlikhet i levnadsvillkor för att alla medborgare. Vägledande principer för verksamheten som här kan betonas är till exempel helhetssyn, flexi-

bilitet och valfrihet. Den enskilde ska med andra ord bedömas utifrån ett sammanhang och insatser ska anpassas individuellt utifrån den enskildes önskemål och behov. Individen ska också ha rätt att själv välja mellan alternativa insatser så länge valet sker inom socialtjänstens ramar (se teorikapitlet).

Till skillnad från LSS så står det i SoL inte specificerat exakt vilka insatser individen kan ha rätt till. Vid bedömning enligt SoL är det därför mer upp till den enskilde och handläggaren i det enskilda ärendet att tillsammans komma fram till hur biståndet ska utformas för att individen ska nå upp till skälig levnadsnivå. Detta medför också att den enskilde inte har rätt att kräva en specifik insats i samma utsträckning som när ansökan sker enligt LSS. Vid bedömning enligt SoL har handläggaren större frihet att utforma biståndet på alternativa sätt så länge det uppfyller skälig levnadsnivå.

En förklaring till att antalet beviljade timmar för ledsagning skiljer sig i bedömning enligt SoL respektive LSS kan därför vara att handläggarna vid bedömning enligt SoL även övervägt alternativa insatser, som till exempel utökad färdtjänst och som i något fall hemtjänst/boendestöd, och därför givit delvis avslag för ledsagarservice. Detta skulle även kunna kopplas till vad som i SoL 4 kap. 1 § sägs om att den enskilde är berättigad till bistånd endast om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Om Lisas behov *kan* tillgodoses genom andra former av bistånd, i det här fallet till exempel utökad färdtjänst och boendestöd, så motiverar detta ett avslag av ansökan om ledsagarservice.

Enligt LSS ska dock behovet *faktiskt* vara tillgodosett på annat sätt, vilket kan vara en anledning till att Lisa i högre utsträckning fått de sökta insatserna beviljade enligt denna lag. Det skulle i så fall kunna betyda att det inte är begreppen skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor i sig som medför skillnader i bedömningarna, utan att detta beror på hur lagarna är konstruerade.

Blir man beviljad större antal timmar med kontaktperson då man söker via LSS än då man söker via SoL?

Vad gäller insatsen kontaktperson tycks det finnas en generell standard för i vilken omfattning man beviljas denna insats, oavsett om bedömningen sker enligt SoL eller LSS. Insatsen mäts, jämfört med ledsagarservice, inte i antal timmar. I de fall den enskilde blir beviljad kontaktperson sker kontakten i allmänhet två gånger i månaden med eventuell telefonkontakt däremellan.

”KP beviljas /.../ Omfattningen är 2 ggr i månaden, mäts ej i tid.” (*LSS-bedömning, nr 3*)

”Hur ofta man träffas och håller kontakt är något som den sökande och kontaktpersonen kommer överens om. Vanligt är att man träffas för någon aktivitet varannan vecka och har telefonkontakt däremellan.” (*LSS-bedömning, nr 2*)

”Ja, Lisa bedöms vara berättigad till kontaktperson enligt SoL /.../ omfattning 2 ggr/mån. ca 3 tim/gång /.../.” (*SoL-bedömning, nr 1*)

”Kontakten sker 1-3 gånger/månad och uppdraget som kontaktperson är frivilligt och innebär viss flexibilitet där båda parter t.ex. kan resa bort eller bli sjuk men målet är att kontinuerligt efterhand ses en gång varannan vecka.” (*SoL-bedömning, nr 3*)

Utifrån de bedömningar som det här resultatet bygger på så kan man inte urskilja några direkta skillnader i huruvida insatsen kontaktperson har beviljats eller avslagits beroende på om ansökan har bedömts enligt SoL eller LSS.

Vid bedömningarna av huruvida Lisa var berättigad till insatsen ledsagning kunde man i motiveringarna till besluten se att besluten var preciserade för vad som skulle ingå i insatsen i förhållande till vad Lisa ansökt om. Vissa aktiviteter som Lisa ansökt om ledsagning för beviljades i högre utsträckning och det fanns vissa skillnader mellan bedömning enligt SoL och LSS. Vad gäller kontaktperson så ansökte Lisa i vinjetten om denna insats för att (se bilaga 2):

- komma ut och möta nytt folk
- gå på stan och shoppa
- komma ut på krogen/kafé

I bedömningarna av insatsen kontaktperson preciserades inte insatsens innehåll, det var snarare en fråga om ifall insatsen som helhet skulle beviljas eller avslås.

Då man tittar på bedömningarna och på vilka grunder Lisa har beviljats eller fått avslag på sin ansökan om kontaktperson, så framträder inga tydliga skillnader i motiveringarna mellan bedömningar enligt SoL och LSS. Beviljande och avslag av insatsen kontaktperson har gjorts både vid bedömning enligt SoL och LSS. Skillnaderna i motivering till besluten enligt respektive lag är mycket små och tycks snarare skilja sig från bedömning till bedömning oavsett vilket lagrum bedömningen skett utifrån.

”Då det dock framgår att Lisa har ett mycket litet umgänge och kontaktnät kan en kontaktperson motiveras utifrån att ge henne möjlighet att skapa nya kontakter och vänner. Detta med fokus på det sociala i aktiviteten.” (*LSS-bedömning, nr 1*)

”Jag skulle avslå ansökan om kontaktperson. Hon har arbetskamrater och gamla vänner som hon kan återetablera kontakten med. Om hon börjar bli så socialt isolerad att hon inte riktigt tar tag i att söka upp sina gamla vänner skulle jag hellre **bevilja boendestöd enligt SoL** för henne och ett av målen är då att arbeta för att hon skall få ett aktivt socialt liv och hitta tillbaka till sina gamla vänner.” (*LSS-bedömning, nr 4*)

”Ja, Lisa bedöms vara berättigad till kontaktperson enligt SoL då det bedöms ingå i skälig levnadsnivå, /.../ Syftet m insatsen skulle vara att stötta henne till att våga ta nya kontakter.” (*SoL-bedömning, nr 1*)

”Lisa har en god kontakt med sin familj och har ett arbete på 75%. Hon träffar därigenom andra personer vilket hjälper till att bryta isoleringen. Dock har Lisas olycka medfört att hon har tappat flera av sina gamla vänner. Eftersom Lisa har ansökt om att få ledsagning för resa till vänner 2-4 gånger i månaden finns det några vänner kvar. Hon har tänkt besöka dessa upp till en gång i veckan. Utredaren anser att Lisa genom detta kontaktnät uppnår skälig levnadsnivå och är inte berättigad till kontaktperson enligt socialtjänstlagen.” (*SoL-bedömning, nr 2*)

Vad gäller bedömningarna av insatsen kontaktperson har vi som sagt inte kunnat hitta några tydliga skillnader mellan de båda lagrummen. Vi kan därför, i det här fallet, inte se att begreppen skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor skulle innebära några skillnader i biståndsbedömningarnas innehåll och omfattning utifrån SoL respektive LSS.

I likhet med vårt resonemang kring huruvida det var troligare att få den sökta insatsen beviljad via LSS jämfört med SoL, så skulle avsaknaden av skillnader mellan bedömningarna även i detta fall kunna härledas till de riktlinjer som utarbetats för Göteborgs Stad, där det i vissa fall talas om en ”upphöjning” av skälig levnadsnivå.

Då vi upplever kontaktperson som en i hög grad standardiserad insats, så skulle man även kunna tänka sig att detta är en anledning till att bedömningar enligt LSS och bedömningar enligt SoL inte skiljer sig nämnvärt åt. Vi får uppfattningen att kontaktperson är en insats som inte beviljas i olika omfattning, utan att det är en insats som man antingen beviljas eller ej. Om detta är fallet så är förutsättningarna desamma oavsett om bedömningen sker utifrån SoL eller LSS. Detta innebär i så fall också att, så länge det bedöms att behovet föreligger, så kommer begreppen skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor inte att medföra några skillnader i insatsens omfattning.

Bedömningarna av insatsen kontaktperson verkar snarare skilja sig från handläggare till handläggare eller från stadsdel till stadsdel, då skillnaderna var större mellan de individuella bedömningarna än mellan de olika lagrummen. Denna fråga var dock inget som innefattades i studiens syfte och det var därför inte heller något vi var intresserade av att undersöka närmare.

Resultatdiskussion

Sammanfattningsvis har den här studien visat att det inte är mer troligt att en insats blir beviljad när den söks via LSS jämfört med när den söks via SoL. I resultatet framkom dock vissa skillnader vad gäller omfattningen av de beviljade insatserna där ledsagarservice beviljades med i snitt 4,7 timmar mer per månad vid bedömning enligt LSS än då bedömningen gjordes enligt SoL. Vid bedömning av insatsen kontaktperson framkom emellertid ingen direkt skillnad vad gäller i vilken omfattning insatsen beviljades mellan bedömningarna enligt de båda lagrummen.

Utifrån studiens syfte och vår egen förförståelse hade vi ställt upp två hypoteser. Dessa var; (1) det är mer troligt att en och samma insats blir beviljad när man söker via LSS än när man söker via SoL och (2) beviljade insatser via LSS blir mer omfattande än beviljat bistånd via SoL. Utifrån resultatet av den här undersökningen kan vi därför förkasta hypotes 1, medan vi kan sägas ha funnit visst stöd för hypotes 2.

Vad innebär då detta? Utifrån vår studie kan man se att det inte finns någon skillnad i om sökta insatser beviljats eller inte då ansökan sker enligt SoL eller LSS. Det tycks dock i vissa fall finnas en skillnad i insatsens innehåll och omfattning. Dessa skillnader kan, som tidigare diskuterats, också bero på skillnader i lagarnas konstruktion snarare än på begreppen skälig levnadsnivå eller goda levnadsvillkor i sig. Man bör dock vara medveten om att denna studie bygger på ett relativt litet empiriskt material och man bör därför vara försiktig med att dra några allmängiltiga slutsatser härav. Detta gäller genomgående i analysen. En större studie skulle eventuellt kunna visa på andra resultat. Kanske finns det skillnader mellan bedömningar enligt de båda lagrummen som inte framkommit i vår undersökning eller också så skulle en mer omfattande undersökning visa att den eventuella skillnad som framkommit i vårt resultat är obetydlig i ett större sammanhang.

I den här undersökningen har vi valt att utgå ifrån insatserna ledsagning och kontaktperson då detta är insatser som kan ges både med stöd av SoL och LSS. Resultatet gäller följaktligen också för dessa insatser. Det finns en möjlighet att resultatet hade sett annorlunda ut ifall vi hade utgått ifrån andra insatser.

I bedömningarna angående ledsagning hade flera handläggare hänvisat till att personer som blivit beviljade färdtjänst inom Göteborgs kommun automatiskt blir beviljade tio timmar ledsagning. Detta var inget vi hade tagit med i beräkningen då vi utformade vinjetten. Om vi hade varit medvetna om detta skulle vi ha kunnat vara tydligare i utformningen av vinjetten angående färdtjänst, vilket möjligen skulle ha kunnat göra en skillnad i hur handläggarna bedömt situationen.

Utifrån bedömningarna angående kontaktperson verkar denna insats i förhållandevis stor utsträckning vara standardiserad, det vill säga att den enskilde antingen blir beviljad eller får

avslag. I vår frågeställning utgick vi från att även denna insats kunde variera i omfattning. Då detta inte verkar vara fallet skulle vi möjligen ha kunnat anpassa vår frågeställning angående denna insats, till exempel ”Blir man i större utsträckning beviljad insatsen kontaktperson när man söker enligt LSS än när man söker enligt SoL?”. Utifrån de bedömningar vi fick in tror vi dock inte att detta skulle påverkat resultatet i undersökningen.

Slutdiskussion

Syftet med studien var att undersöka vilka skillnader i biståndets/insatsens omfattning begreppen *skälig levnadsnivå* och *goda levnadsvillkor* medför vid bedömning enligt SoL respektive LSS i Göteborg. Syftet var att undersöka hur dessa begrepp påverkar bedömningen av insatserna ledsagning och kontaktperson vid likvärdig problematik.

Frågeställningarna som studien syftade till att besvara var; (1) Är det mer troligt att en och samma insats blir beviljad om man söker den via LSS än om man söker den via SoL?, (2) Blir man beviljad större antal timmar med ledsagning då man söker via LSS än då man söker via SoL? och (3) Blir man beviljad större antal timmar med kontaktperson då man söker via LSS än då man söker via SoL?

De hypoteser som ställdes upp utifrån studiens syfte och vår egen förförståelse var; (1) Det är mer troligt att en och samma insats blir beviljad när man söker via LSS än när man söker via SoL och (2) Beviljade insatser enligt LSS blir mer omfattande än beviljat bistånd enligt SoL.

Resultatet av undersökningen visade att det inte var mer troligt att en och samma insats blev beviljad om man sökte via LSS än om man sökte via SoL. Undersökningen visade dock att det fanns skillnad i vilken omfattning insatsen ledsagarservice blev beviljad vid jämförelse mellan SoL och LSS, medan det inte fanns någon tydlig skillnad för insatsen kontaktperson.

Vi kunde därmed förkasta hypotes 1, medan det utifrån resultatet av den här undersökningen möjligtvis fanns visst stöd för hypotes 2.

Den här undersökningen har både kvalitativa och kvantitativa drag. Helt öppna svarsalternativ i vinjetten gav en mer kvalitativ inriktning. Frågeställningarna kan dock ses som något mer kvantitativa i sin utformning, då jämförelserna i stor utsträckning baseras på bland annat antal beviljade timmar för bistånd respektive insats. Då vår ambition har varit att kunna få en övergripande bild av hur biståndsbedömning enligt SoL och LSS sker i Göteborg utifrån begreppen *skälig levnadsnivå* och *goda levnadsvillkor* så finns vissa brister vad gäller antalet respondenter. Den utsträckning i vilken man kan dra generella slutsatser utifrån vårt resultat är därför ganska begränsad.

Studien har också vissa förtjänster. Den belyser bland annat en viktig fråga, det vill säga ifall det förekommer orättvisa i bedömningarna av likvärdiga situationer där personer som bedöms enligt SoL förfördelas i förhållande till personer som bedöms enligt LSS.

I LSS-kommitténs slutbetänkande (SOU 2008:77) om Ny lag om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning så tas just denna fråga upp. ”Avsikten med att LSS ska vara en pluslag till SoL kan inte innebära att SoL i sin tur ska vara en minuslag i förhållande till LSS /.../” (a.a., s. 273). Kommittén bedömer att begreppet *skälig levnadsnivå* fyller en funktion vad gäller försörjningsstöd, men att det inte finns några vägledande skäl till att göra skillnad på begreppen *skälig levnadsnivå* och *goda levnadsvillkor* då det handlar om insatser och bistånd till personer med funktionshinder. Studien lyfter också fram att det möjligen kan finnas större skillnader i bedömningar mellan enskilda handläggare och/eller socialkontor än mellan lagrummen i sig.

Studien har också bidragit till att lyfta fram intressanta frågor för vidare forskning. I litteratur kring ämnet påtalas att LSS och formuleringen *goda levnadsvillkor*, åtminstone teoretiskt sätt, är mer förmånlig och uppfattas som kvalitativt högre än *skälig levnadsnivå*. Resultatet av denna studie tycks, åtminstone delvis, motsäga detta. Vi har dock inte stött på några tidigare studier som påtalar skillnader i den praktiska tillämpningen av de båda lagarna och utifrån detta skulle det vara intressant att undersöka detta vidare.

Andra frågor som utifrån vårt resultat skulle kunna vara intressanta att undersöka närmare är bland annat; Skiljer sig bedömningar enligt SoL och LSS mellan enskilda handläggare? Skiljer sig bedömningarna mellan olika socialkontor? Det hade även varit intressant att göra jäm-

förelser mellan olika kommuner. En vidareutveckling av vår studie hade också kunnat innefatta fler typer av insatser eller flera olika vinjetter där situationen och de sökta insatserna varierar. Detta för att kunna göra en mer omfattande analys.

Litteratur

- Bergstrand, B. O. (2005). *LSS och LASS – stöd och service till vissa funktionshindrade*. Höganäs: Kommunlitteratur.
- Bergstrand, B. O. (2008). *Den nya socialtjänstlagen. Med lagtext och kommentarer avseende 2008*. Höganäs: Kommunlitteratur.
- Egidius, H. (1997). *Psykologilexikon*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Elofsson, S. (2005). *Kvantitativ metod – struktur och kreativitet*. I S. Larsson, J. Lilja, & K. Mannheimer (red.), *Forskningsmetoder i socialt arbete* (ss. 59-89). Lund: Studentlitteratur.
- Erman, M. (2005). *Socialtjänstlagen. En vägledning*. Stockholm: Kommentus: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Fahlberg, G, & Magnusson, N. (2002). *Socialtjänstlagarna. Bakgrund och tillämpning*. Stockholm: Liber.
- Grunewald, K., & Leczinsky, C. (2008). *Handikapplagen LSS och annan närliggande lagstiftning*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Gustafsson, B., Hydén, L-C., & Salonen, T. (1991). Decision-making on social assistance in major cities in Sweden. *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 2, 197-203.
- Hydén, L-C. (1996). Att besluta om socialbidrag. Förändringar av beslut och attityder till socialbidrag 1990-1994. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 3, 180-194.
- Jergeby, U. (1999). *Att bedöma en social situation – tillämpning av vinjettmotoden*. Stockholm: Socialstyrelsen, CUS-skrift, 1999:3.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S. (2005). *Kvalitativ metod – en introduktion*. I S. Larsson, J. Lilja, & K. Mannheimer (red.), *Forskningsmetoder i socialt arbete* (ss. 91-128). Lund: Studentlitteratur.
- Lewin, B. (1998). *Funktionshinder och medborgarskap. Tillkomst och innebörd av de två rättighetslagarna omsorgslagen och LSS som komplement till socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen*. Diss., Uppsala universitet, Institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap, Socialmedicin, Akademiska sjukhuset.
- Körner, S., & Wahlgren, L. (1993). *Praktisk statistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Malterud, K. (1998). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Norström, C., & Thunved, A. (2008). *Nya sociallagarna – med kommentarer, lagar och förordningar som de lyder den 1 januari 2008*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Soydan, H., Jergeby, U., Glad, J., Nybom, J., & Williams, C. (2005). *Bedömning av ett barnavårdsärende – en studie i fem länder*. Stockholm: Socialstyrelsen, IMS, 2005:2.

Socialstyrelsen (1997). *Funktionshindrade mellan SoL och LSS – en studie av beslutsfattande om insatser till funktionshindrade enligt SoL och LSS i fem kommuner 1992-1995*. Stockholm: Socialstyrelsen, Handikappreformen.

Socialstyrelsen (2008). *Personer med funktionsnedsättning: insatser enligt LSS år 2007*. Stockholm: Socialstyrelsen, Statistik, Socialtjänst, 2008:2.

SOU 2002:121, *Skollag för kvalitet och likvärdighet: betänkande av 1999 års skollagskommitté*. Stockholm: Fritze.

SOU 2004:68, *Sammanhållen hemvård: slutbetänkande av Äldrevårdsutredningen*. Stockholm: Fritze.

SOU 2004:103, *LSS – särskilt personligt stöd: betänkande av LSS- och hjälpmedelsutredningen*. Stockholm: Fritze.

SOU 2007:11, *Staten och kommunerna – uppgifter, struktur och relation: Sekretariatsrapport nr 1 till Ansvarskommittén*. Stockholm: Fritze.

SOU 2008:77, *Möjlighet att leva som andra Ny lag om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning*. Stockholm: Fritze.

Strömberg, A. (1994). *Stora synonymordboken*. Stockholm: Strömberg.

Svenning, C. (2003). *Metodboken*. Eslöv: Lorentz Förlag.

Svenska akademiens ordlista över svenska språket. (2006). Stockholm: Svenska akademien: Norstedts akademiska förlag.

Svensson, G. (2000). *Skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor. Bedömning i förvaltningsdomstolar och socialnämnder*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Törestad, B. (1991). *Forskningens uppgifter*. I B. Törestad (red), *Forskning om människor – kunskapen, etiken och juridiken* (ss. 7-26). Stockholm: Forskningsrådsnämnden.

Wedin, L., & Sandell, R. (1995). *Psykologiska undersökningsmetoder*. Lund: Studentlitteratur.

Östberg, F., Wåhlander, E. & Milton, P. (2000). *Barnvårdsutredningar i sex kommuner*. Stockholm: Socialstyrelsen, CUS-skrift, 2000:3.

Övriga källor

Göteborgs Stad, Stadskansliet. (Arbetsmaterial). *Göteborgs stads vägledning. Insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning*. 2008-10-29. Ulla Carlshamre.

Lagreferenser

Socialtjänstlag (1980:620)

Socialtjänstlag (2001:453) (SoL)

Omsorgslagen (1985:568) (OL)

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS)

Prop. 1992/93:159, *Stöd och service till vissa funktionshindrade*

Prop. 1996/97:124, *Ändring i socialtjänstlagen*

Prop. 2000/01:80, *Ny socialtjänstlag m.m.*

Göteborgs universitet
Institutionen för socialt arbete
C-uppsats
HT08
Handledare Manuela Sjöström

Hej,

Vi heter Andrea Mårtensson och Micael Marcussen och går sista terminen på socionomprogrammet vid Göteborgs universitet. Inför vår c-uppsats ska vi genomföra en undersökning som handlar om biståndsbedomning inom socialtjänsten och vi är mycket tacksamma för din hjälp!

Syftet med undersökningen är att jämföra SoL och LSS ifråga om biståndsbedömning. Syftet är att få en övergripande bild av biståndsbedömningar via SoL respektive LSS för att jämföra dessa, inte att jämföra individuella bedömningar.

Deltagandet är frivilligt. Svaren kommer att behandlas konfidentiellt och kommer inte heller att användas i något annat syfte än för vår uppsats. I resultatet så kommer inga svar att kunna kopplas till en enskild individ.

Vi har skrivit ett påhittat fall som vi kallar "Lisa, 26" som vi skulle vilja att du gör en bedömning av utifrån din erfarenhet och de riktlinjer du har att utgå ifrån.

Du har t.o.m. **081114** att besvara frågeställningen. När du är färdig mailar eller postar du svaret till oss. Har du några frågor kan du alltid kontakta oss via telefon eller mail. Kontaktuppgifter hittar du nedan.

Stort tack för din medverkan!

Andrea Mårtensson & Micael Marcussen

Kontaktuppgifter:

E-post:

andreamartensson@hotmail.com

micaelmarcussen@yahoo.se

Adress:

Andrea Mårtensson
Hamneskärgatan 12
414 61 GÖTEBORG

Telefon:

Andrea Mårtensson, 070-5838430

Micael Marcussen, 0703-431431

Manuela Sjöström (handledare), 031-7864831

Lisa, 26

Lisa söker kontaktperson samt ledsagare via SoL. Av personliga skäl vill Lisa inte söka bistånd via LSS.

Lisa har tidigare varit framgångsrik fälttävlingsryttare. För sju år sedan råkade hon ut för en olycka där hon ramlade av sin häst. Hon slog i huvudet så illa att hon fick bestående men i form av en hjärnskada. Denna skada tar sig uttryck i, problem att lära sig nya saker, problem med balanssinnet samt blindhet på ena ögat och en synnedsättning på andra ögat. Synnedsättningen på det andra ögat är så pass omfattande att hon även med glasögon ser allting mycket suddigt på mer än 50 cm avstånd. Sammantaget gör detta att hon nu har svårt att klara sig på egen hand utanför bostaden. Olyckan har dock inte gett några intellektuella men.

På grund av balansproblemen behöver Lisa stöd när hon ska gå längre sträckor. Hon vill inte använda sig av rollator eller kryckor då detta får henne att känna sig handikappad, något hon inte upplever att hon är. Av samma anledning vill hon inte söka bistånd via LSS. Inlärningsproblemen påverkar lokalsinnet, vilket gör att hon kan ha svårt att orientera sig i omgivningen, särskilt på nya platser. På grund av sin synnedsättning får hon inte lov att köra bil.

Lisa har haft svårt att acceptera sin nya livssituation. Innan olyckan levde Lisa ett aktivt liv där hon var mycket ute i naturen, dels på grund av sitt hästintresse, men även på egen hand. Hon hade också ett rikt socialt liv och tyckte mycket om att träffa sina kompisar, gå och fika och gå ut på krogen. Tiden efter olyckan isolerade hon sig mer och mer och har numera bara en nära vän kvar som bor en bit utanför stan.

Lisa är enda barnet och har god kontakt med sina föräldrar. Lisa har fram till för ett halvår sedan bott hemma hos sina föräldrar som bor utanför stan. Lisa har nu flyttat till en egen lägenhet i centrum och föräldrarna har hittills hjälpt henne med det som behövs för att hon skall kunna bo på egen hand. Då båda föräldrarna arbetar heltid och då de bor ett par mil bort blir detta dock ohållbart i längden. Lisa vill inte heller vara beroende av sina föräldrar, så nu behöver hon stöd från annat håll.

Nu när Lisa har ett eget boende och inte längre har familjen omkring sig känner hon sig ibland lite ensam. Att hon förlorat kontakten med sina gamla vänner blir nu mer påtagligt och då hon, på grund av sitt handikapp, tycker att det är svårt att knyta nya kontakter är hon rädd att bli ännu mer isolerad. Hon saknar nu det liv hon hade innan olyckan och har på senare tid börjat arbeta hårdare för att komma tillbaka.

Lisa arbetar deltid (75%) på ett företag i Göteborg där hon genomför marknadsundersökningar per telefon. Hon har blivit beviljad färdtjänst för att kunna ta sig till arbetet. Beslutet om färdtjänst gäller dock bara resor till och från arbetsplatsen.

Lisas problem är att hon har stora svårigheter att på egen hand röra sig i miljöer utanför sin bostad. Detta medför att hon har svårt att klara av livsnödvändiga saker som att till exempel ta sig till läkaren och handla mat. Det innebär dessutom att hon blir socialt isolerad.

Lisa söker ledsagare för att:

- gå promenader i skogen (ca 2 h) 1 ggr/v
- kunna storhandla mat 1 ggr/v
- ärenden som läkarbesök/tandläkare/myndigheter/bank 1-2 ggr/mån
- besöka vänner 2-4 ggr/mån
- komma till sjukgymnast samt träning 3 ggr/v
- frisör/fotvård/massage 1 ggr/mån

För att i den mån det går försöka komma tillbaka till sitt gamla liv har hon också funderat på att börja läsa en kvällskurs. Hon behöver då också hjälp för att ta sig till och från denna.

Lisa söker kontaktperson för att:

- komma ut och möta nytt folk
- gå på stan och shoppa
- komma ut på krogen/kafé

Vi ber dig att du läser igenom fallet och skriver ett förslag till beslut angående de sökta insatserna för Lisa.

1. Beviljas Lisa ledsagning? Om ja, i vilken omfattning?
2. Beviljas Lisa kontaktperson? Om ja, i vilken omfattning?

Motivera ditt beslut.

Lisa, 26

Lisa söker kontaktperson samt ledsagare via LSS. Lisa har Aspergers syndrom och tillhör personkrets ett, vilket är styrkt med läkarintyg.

Lisa har tidigare varit framgångsrik fälttävlingsryttare. För sju år sedan råkade hon ut för en olycka där hon ramlade av sin häst. Hon slog i huvudet så illa att hon fick bestående men i form av en hjärnskada. Denna skada tar sig uttryck i, problem att lära sig nya saker, problem med balanssinnet samt blindhet på ena ögat och en synnedsättning på andra ögat. Synnedsättningen på det andra ögat är så pass omfattande att hon även med glasögon ser allting mycket suddigt på mer än 50 cm avstånd. Sammantaget gör detta att hon nu har svårt att klara sig på egen hand utanför bostaden. Olyckan har dock inte gett några intellektuella men.

På grund av balansproblemen behöver Lisa stöd när hon ska gå längre sträckor. Hon vill inte använda sig av rollator eller kryckor då detta får henne att känna sig handikappad, något hon inte upplever att hon är. Inlärningsproblemen påverkar lokalsinnet, vilket gör att hon kan ha svårt att orientera sig i omgivningen, särskilt på nya platser. På grund av sin synnedsättning får hon inte lov att köra bil.

Lisa har haft svårt att acceptera sin nya livssituation. Innan olyckan levde Lisa ett aktivt liv där hon var mycket ute i naturen, dels på grund av sitt hästintresse, men även på egen hand. Hon hade också ett rikt socialt liv och tyckte mycket om att träffa sina kompisar, gå och fika och gå ut på krogen. Tiden efter olyckan isolerade hon sig mer och mer och har numera bara en nära vän kvar som bor en bit utanför stan.

Lisa är enda barnet och har god kontakt med sina föräldrar. Lisa har fram till för ett halvår sedan bott hemma hos sina föräldrar som bor utanför stan. Lisa har nu flyttat till en egen lägenhet i centrum och föräldrarna har hittills hjälpt henne med det som behövs för att hon skall kunna bo på egen hand. Då båda föräldrarna arbetar heltid och då de bor ett par mil bort blir detta dock ohållbart i längden. Lisa vill inte heller vara beroende av sina föräldrar, så nu behöver hon stöd från annat håll.

Nu när Lisa har ett eget boende och inte längre har familjen omkring sig känner hon sig ibland lite ensam. Att hon förlorat kontakten med sina gamla vänner blir nu mer påtagligt och då hon, på grund av sitt handikapp, tycker att det är svårt att knyta nya kontakter är hon rädd att bli ännu mer isolerad. Hon saknar nu det liv hon hade innan olyckan och har på senare tid börjat arbeta hårdare för att komma tillbaka.

Lisa arbetar deltid (75%) på ett företag i Göteborg där hon genomför marknadsundersökningar per telefon. Hon har blivit beviljad färdtjänst för att kunna ta sig till arbetet. Beslutet om färdtjänst gäller dock bara resor till och från arbetsplatsen.

Lisas problem är att hon har stora svårigheter att på egen hand röra sig i miljöer utanför sin bostad. Detta medför att hon har svårt att klara av livsnödvändiga saker som att till exempel ta sig till läkaren och handla mat. Det innebär dessutom att hon blir socialt isolerad.

Lisa söker ledsagare för att:

- gå promenader i skogen (ca 2 h) 1 ggr/v
- kunna storhandla mat 1 ggr/v
- ärenden som läkarbesök/tandläkare/myndigheter/bank 1-2 ggr/mån
- besöka vänner 2-4 ggr/mån
- komma till sjukgymnast samt träning 3 ggr/v
- frisör/fotvård/massage 1 ggr/mån

För att i den mån det går försöka komma tillbaka till sitt gamla liv har hon också funderat på att börja läsa en kvällskurs. Hon behöver då också hjälp för att ta sig till och från denna.

Lisa söker kontaktperson för att:

- komma ut och möta nytt folk
- gå på stan och shoppa
- komma ut på krogen/kafé

Vi ber dig att du läser igenom fallet och skriver ett förslag till beslut angående de sökta insatserna för Lisa.

3. Beviljas Lisa ledsagning? Om ja, i vilken omfattning?
4. Beviljas Lisa kontaktperson? Om ja, i vilken omfattning?

Motivera ditt beslut.